DİNLERDE MEHDİ TASAVVURLARI

Kur'ân-ı Kerim'e göre ahir zamanda beklenen Mesih veya mehdi gelmiştir, ismi de Hz. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'dir.

GİRİŞ

Mehdi inancı zamanımızın ve geçmişin büyük dinlerinde görüldüğü gibi, ilkel dinlerde de görülmektedir. Bu inanç tarihin çeşitli devirlerinde dinî-siyasî hareketlerin enerji kaynağı olmuştur. Günümüzde de dünyanın çeşitli yerlerinde ve çeşitli dinlerinde etkisini göstermektedir. Ülkemizdeki çeşitli dînî cereyanlarda da bu inancın büyük rol oynadığına, onların enerji kaynağını teşkil ettiğine şahit oluyoruz. Güncel önemini geçmişte olduğu gibi günümüzde de koruyan bu önemli konu hakkında, ülkemizdeki çeşitli dînî yazılarda dogmatik bilgilere tesadüf ediliyorsa da konuyla ilgili köklü, bilimsel araştırma eserlerine rastlamak çok güçtür.

Ancak **Hristiyanlığın kendisi mehdi (Mesih) inancı ve tasavvuru üzerine bina edildiği için Hristiyan âlimlerince bu konu üzerinde fazlaca durulduğuna şahit oluyoruz**. Fakat bu çalışmalar genellikle Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Mesih inancı etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla beraber, az sayıda da olsa bazı araştırıcılar diğer dinlerdeki mehdilik inançlarını araştırmışlar ve temel kaynaklarını kendi dillerine tercüme etmişlerdir.

MEHDİ KAVRAMI

Mehdi kavramı çeşitli dinlerde ve dillerde muhtelif kelimelerle ifade edilmektedir. İlkel din mensuplarından Yeni Gine halkı bekledikleri kurtarıcının ***Mensren*** olduğunu söylerler. Ancak Avrupalı araştırıcılar mehdi inancım ve mehdilik hareketlerini içine alan bir kavram olarak Yeni Gine yerlileri kültürü için ***"Kargo-Kültü"*** deyimini kullanmışlardır. **Kargo, "gemi yükü" anlamına gelmektedir.** Yerliler de bir kült kahramanının ata ruhları ile beraber, zenginliklerle dolu bir gemi ile istikbalde geleceğine ve kendilerini yabancı hâkimiyetinden kurtararak refah ve selâmet yolunu göstereceğine inanıyorlardı. Kuzey Amerika yerlilerinden **Algonkin**'lerin **Montagnai** kabilesinin müstakbel kurtarıcısı, efsanevi kült kahramanları olan ***Tsekabec***'dir. Fakat bu isim Montagnai kabilesi dışında kullanılmaz. Batılı araştırıcılar Kuzey Amerika yerlileri arasındaki mehdi inanç ve hareketlerinin genel ifadesi olarak ***"Ghost-Danc"*** deyimini kullanmışlardır. Buna gerekçe olarak da yerlilerin, kült kahramanlarım, ilkel mehdilerini davet ve bekleme esnasında ibadet olarak bol bol dans etmeleri ve eğlenmeleri gösterilmektedir. Bu iki deyimin dışında mehdi kavramını ifade eden başka kelimelere rastlamıyoruz.

Eski Amerika yerlilerinden Azteklerde müstakbel kurtarıcı, İlâhî hükümdar ***Quetzalcoatl***'dır. Kelime ***'yeşil tüylü, kanatlı yılan"*** anlamına gelir. Maya'lardaki karşılığı ise "**Kukulkan**"dır. Kendisine Tanrı olarak inanıldığı gibi istikbalde geleceğine, kendilerini düşmanlardan kurtararak ilâhî adaleti hâkim kılacağına inanıyorlardı.

Eski Mısırlılarda mehdi, **Tanrı Re**'nin göndereceği ***Ameni*** isimli bir hükümdar olacaktı. Bu müstakbel hükümdarda mehdi tasavvuru görülüyorsa da, henüz özel bir kavram gelişmemiştir.

Hindularda mehdi kavramı çok gelişmemiştir. Ahir zamanda geleceğine inanılan muhteşem hükümdar mehdi ***Kalki***' dir. **Kalki kelimesi Arya dilinin bir ürünüdür.** Bazan **"Kalkin"** veya **"Kalkih"** olarak rivayet edilir. Hindologlara göre bu kelime Arya dilindeki ***"kir, leke"*** veya ***"herhangi bir şeyi kirletmek"*** anlamına gelen ***"kalka"*** kelimesinden türemiş olmalıdır. Bu kirletme veya kirlenme ***"günah işleme, günah"*** mânâsını da ihtiva eder. Eğer bu tâbir başlangıçtan beri müstakbel bir mehdi için kullanılmışsa, o zaman "kalki" kelimesi dysphemik (Psikolojide herhangi bir konuşma bozukluğu ..) bir tâbirdir. Yani dünyanın kirlerini, günahlarını (kalka'yı) temizleyecek kimse olarak, bu isim kendisine verilmiştir. Kalki kelimesi tarihi bir isim de olabilir. **Rama** veya **Krişna, Vışnu'**nun geçmişteki *avataraları* [1]olduğu, gibi, Kalki de Vişnu'nun müstakbel avatarasıdır. Cayna'lara göre dünyanın çöküş

---

[1] **Avatar:** Hint mitolojisine göre tanrıların yeryüzüne indiklerinde büründükleri şekillerdir. Balarama, Sri, Varaha gibi isimler alan avatarlar, hikayelere konu olmuştur. Jetix'te yayınlanan Oban Star Racer adlı animasyon filminde ki gibi avatarlar bazı eski dinlerde inanılan tanrıların değişik bir şekil veya maddenin içine girerek görünmesidir.

devirlerinde kötü krallar, (kalkiler ve *upakalki*'ler) gelecek ve bunlar **Kutsal Cayna** müminlerini tâkip edip, eziyet edeceklerdir. Tabir Vişnuizm'den çıktıysa, bu kelimenin Caynalarca ters anlamda kullanılmasının izahı açıktır: Vışnucularla Vayşavalar arasındaki düşmanlık olmalıdır.

Budizmde mehdi kavramım ifade eden kelime ***"Maytreya*"** dır. Sanskritçe ***"mâyitr"*** kelimesinden türemiştir. Mâytrî kökü *dostluk, merhamet*, Maytreya kelimesi ise *merhametli, sevimli* anlamındadır. Kelime bunlara ilâveten **"t*akdis olunmuş, mesut, hamdeden*"** mânâlarını da ihtiva eder. Kelime çeşitli dillerde telâffuz değişikliklerine uğramıştır: Singalce *"maytri",* Siamca *"metray"* Moğolca *"maydari",* Japonca "*miroko*" gibi. Maytreya için Çinliler ***"mi le phu sa*"** veya ***"tse shi*"** Tibetliler de **"*Byamps pa"***(telâffuzu: campa veya çampa) kelimesini kullanırlar. Maytreya mehdinin soyadıdır. Esas, yani ön ismi ise "yenilmez, şefaatçi" anlamına gelen ***Ayita*** olacaktır.

Mehdi tasavvuru Konfuçyanizm ve Taoizmde de görmekle beraber bu tasavvuru ifade eden özel bir kelimeye rastlanılmamaktadır. Mehdi büyük bir aziz, kutsal bir kimse olacaktır, fakat henüz isim belli değildir.

Mecusîlikte ise mehdi kavramım ifade eden kelime ***"saoşyant***"dır. Kelime, 'y*ardımcı, yardım edici*" anlamına gelir. Yasna LXI,5, de şöyle bir beyit de vardır: **"Saoşyantlar olarak druy"**u (yalanı, kötülüğü) bertaraf edeceğiz. Onu dünyanın yedi bucağından süreceğiz" Istılah olarak ise bu kelime, âhir zamanda gelip yeryüzünde ilâhı adaleti hâkim kılacağına inanılan, Zerdüşt soyundan bir kurtarıcıyı, bir hükümdarı ifade için kullanılır.

Yahudi ve Hristiyanlıkdaki mehdi tasavvurunu ifade eden *Mesih* kelimesi, İbranca *(ham)maşîah* ve Aramca *meşiha* kelimelerinin Arapça şeklidir. Kelime ***"yağ sürülmüş, mesh edilmiş, temizlenmiş*"** anlamına gelir. Bu kelimenin Avrupa dillerindeki karşılığı (maşiah'nın Yunanca tercümesi olan) "***christos***" tabirinden türemedir. Başlangıçta mesih tâbiri İsrail Kralları için kullanılırken, sonradan başrahip ve rahipler için de kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü krallar tahta çıkarken, başrahip ve rahipler de tayinlerinde kutsal yağ ile mesh ediliyorlardı. Bu tür bir törenle onlara özel bir güç ve kutsiyetin geçtiğine, inanılıyordu. Hatta daha sonraları peygamberler de mesh edilmeye başlandı. Yâni mesh işlemi Tanrı ile yakından ilgili herkese yapılıyordu. Bütün bunlardan, "mesih" kelimesinin Tanrı ile yakından ilgisi olan kimseler için kullanıldığı sonucu çıkmaktadır.

Bu eserde incelemek üzere ele aldığımız "**mesih**" kelimesinin ıstılah mânası yukarıdaki tarihî anlamları da kapsamakla beraber, *âhir zamanda Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilecek ve yeryüzünü hâkimiyeti altına alarak, insanlara doğru yolu gösterecek bir peygamber veya dînî lider* şeklinde tarif edilebilecek özel bir anlamı da ihtiva etmektedir. Kelime âhir zamana yönelik manasını, Fohrer'e göre Babil esaretinden sonra, Rehm ve Zobel'e göre Hristiyanlıktan bir kaç asır önce, Gressmann'a göre Hristiyanlıkla beraber kazanmıştır.

Müslümanların kullanmış olduğu *mehdi* kelimesi Arapça bir kelimedir ve "hadâ" kökünden türemiştir. Bu kök "birine yol göstermek, birini doğru yola veya doğru inanca sevk etmek mânâsına gelir.

Allah Teâlâ'nın isimlerinden ***el-Hâdî*** kelimesi de bu kökten türemiştir. Hidayet edici, kurtuluşa ulaştırıcı, rehber anlamındadır. **El-Mehdî** kelimesi ise ***"kendisine rehberlik edilen*"** demek olup, *Allah Teâlâ tarafından yol gösterilen*, yani hususî bir tarzda Allah Teâlâ'nın hidayetine nâil olan kimse veya kişi mânâsına gelmektedir. **Hz Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme de, insanlara doğru yolu gösterdiği, Tanrıya kulluk etmeye çağırdığı için "mehdi" lâkabı verilmiştir.** Istılah olarak ise, *âhir zamanda Allah tarafından gönderileceğine ve Müslüman bir dünya imparatorluğu kuracağına inanılan bir şahıs, bir hükümdardır.*

Yukarıda açıkladığımız çeşitli dinlerdeki mehdi kavramını ifade eden kelimeler arasında etimolojik bir benzerlik bulmak mümkün değildir. Hepsi de kavram olarak âhir zamanda geleceği tasavvur edilen bir kurtarıcıyı ifade etmekle beraber kelime anlamlan birbirlerinden ayrılmaktadır. Mensren, Mesih, Mehdi ve Maytreya gibi **"M"** harfi ile başlayan kelimelerin aynı mefhumu ifade etmeleri ise, bir tesadüf olmalıdır. Aynı kavramın çeşitli dinlerdeki muhtelif ifadeleri, mehdi tasavvurlarının birbirlerinden ayrı, her dinin kendi içinde doğuşunun bir işareti olabilir.

MEHDİ İNANCININ MENŞEİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Hristiyan dininin temelini mehdi inancı teşkil ettiği için mehdilik inancının kökleri ve gelişmesi konusu batılı araştırıcılar tarafından büyük ilgi görmüştür. Bu konunun tekrar araştırılması gâyemiz olmadığı için daha önce yapılan çeşitli araştırmaların neticesi olan iki ana görüşü kısaca zikretmekle yetineceğiz:

a) Mehdi inancının ilk defa Sümerlilerde doğduğu, **Babilliler**de ve **Mısırlılar**da gelişmeye devam ettiği ve bu iki kanaldan dünyaya yayıldığı teorisidir. Bu görüşün tek temsilcisi olan Alfred Jeremias, mehdi inancının izlerini Sumerlilerde ve Babillilerde görmüş ve diğer dinlerdeki mehdi inançlarının doğuşuyla bağlantılar kurmuştur. Jeremias'a göre, amanın günden güne kötüleşeceği, günahların dünyayı saracağı, halkın beklediği kurtuluşu ise, Tanrının kendisi veya göndereceği bir hükümdarın gerçekleştireceği, dünyayı tekrar düzelteceği inancı Mezopotamya'da yaygındı. Bu sebeple Kral I. Sargon (M.Ö. 2350 yılları) kendini beklenen hükümdar olarak ilan etmiş ve kendisi hakkında efsaneler söyletmişti. Aynı şekilde Hamurabi de (M.Ö. 1728-1686) beklenen kurtarıcının kendisi olduğunu ve Tanrı Şamaş'ın oğlu olarak dünyaya geldiğini açıklamış, ülkede adaleti hâkim kılmanın, kötüleri ve zâlimleri yok etmenin kendi vazifesi olduğuna inanmıştı. Taraftarları onun ölümünden sonra tekrar geri dönmesini beklemişlerdi.

Mezopotamya'daki bu inanç, M.Ö. 2000 yıllarında Mısır'ı tesiri altına almıştır. M.Ö. 1950 yılından kalma bir papirüs metnine göre Kral Snefru kâhinine Mısır'ın istikbalini sorduğunda, kâhin önce zamanın günden güne kötüleşeceğim, Mısır'ın başına büyük felâketler geleceğini, nihayet güneyden çıkacak Ameni isimli hükümdarın Mısır'ın kaderini değiştireceğini, adaleti hâkim kılacağını haber vermiştir. Gerçekten tarihte ilk defa istikbale yönelik bir bekleyişi Mısır'da görüyoruz. Jeremias'a göre bu inanç Mısır'dan İsrailoğullarına, Babil'den İran'a oradan da Hindistan'a geçmiştir. Daha önce Çin'de bir hidayetçi görüş yok iken, Budizm'in Çin'e yayılmasından sonra Konfuçyanizmde bir mehdi tasavvuru görülmüştür.

W. Staerk ise Jeremias'ın genel görüşüne itiraz etmemekle beraber, mesih inancının Yahudiliğe Mısır'dan değil, Mecusilikten geçtiğini iddia etmektedir. Staerk'e göre bu tesir, Yahudilerin Mecusilikteki mehdi inancını aynen benimseyerek değil, ancak inancın ilk elementlerini alarak ve kendi içerisinde geliştirerek olmuştur. Bu tesir Mecusi halk inancının Yahudiliğe tesiri olarak da değerlendirilebilir.

Jeremias'ın mehdi inancının Yahudilikteki menşei görüşüne itiraz edenlerden biri de Hugo Gressmann'dır. Der Messias isimli eserinde Yahudilerin mesih inancını Mısırlılardan değil, Amurrilerden almış olabileceklerini iddia etmiştir. Gressmann'a göre Yahudiler Amurrilerden ilk hükümdar tasavvurunu almışlar ve **Melhizedek**'i ilk Kudüs hükümdarı olarak kabul etmişlerdir. Bu ilk hükümdar tasavvuru son hükümdar tasavvurunu doğurmuş ve bu tasavvurdan Yahudilik içindeki mesih inancı ortaya çıkmıştır.

b) Mehdi inancının kökleri hakkındaki ikinci görüşe göre ise, mehdi inancı her dinin kendi içinde, kendi tarihî, psikolojik ve sosyolojik şartlarına göre doğmuş ve gelişmiştir. Bir dindeki mehdi inancının diğer dindeki mehdi inancına etkisi yoktur. Hinduizm, Budizm ve Zerdüştîlikteki mehdi inançları konusunda kıymetli araştırması bulunan Abegg'e göre, Hinduizm'de mehdiliğin menşei Tanrı Vişnu'nun müstakbel avatarası inancıdır. Budizm'de ise Buda Şakyamunî'den önce Budaların dünyaya geldiği gibi, istikbalde de bir Buda'nın geleceği tasavvuru bu inancı doğurmuştur. Bunda **Bodisatva** (Bodhisattva) inancının da rolü olmuştur. Zerdüştîlikteki mehdi inancı ise kurucusunun şahsiyetiyle yakından ilgilidir. Köklerini Avesta'ın çekirdeği sayılan Gathalar teşkil eder.

Yahudilikteki mesih inancı da, Martin Relim, Lorenz Dürr ve Hocam H. J. Schoeps'e göre, kendi içinde Kral Dâvud özleminden ve Tanrı'nın ona, hükümdarlığının ebedi olacağı hakkındaki vaadinin istikbalde gerçekleşeceği ümidinden doğmuş bu inancın ortaya çıkmasında dış dünyanın tesiri olmamıştır.

İslâmiyet'teki mehdi inancı, İbn Haldun ve Margoliouth'a göre ise, Hulefa-i Râşidîn devri sonundaki Müslümanlar iç harbinin tarihî ve psikolojik neticesidir. Mehdi ismi ilk defa **Muhtar b. Ebî Ubeyd es-Sakafî** tarafından Muhammed Hanefi adına kullanılmıştır.

DİNLERDE ZAMAN TASAVVURU

Dînî tecrübede mekân kadar zaman da önemlidir. Çeşitli dînî telâkkiler, görüşler ve münâsebetler zaman içinde teşekkül etmekle ve gerekirse fiîle dönüşmekte, dolayısıyla kutsal zaman tasavvuru da ortaya çıkmaktadır. Zamanın başlangıcı ve sonu problemi, eski yüksek dinlerde de görüldüğü gibi, çok eskilere dayanır. Eski Mısır'da her firavunun tahta çıkışında yeni bir devrin başladığından söz edilirdi. M.Ö. 14.yüzyılda IV.Amenophis (Echnaton) bu telâkkî doğrultusunda kendi hükümranlığı ile yeni bir dünya devrinin başladığını ileri sürmüştü. Artık her tahta çıkışta, dünyanın bir devri arkada kalıyor ve yenisi başlıyordu. Yeniden başlama fikri insanlara daha sevimli geliyordu. İlâhî senelerin sonsuzluğunda bir devir bitiyor, daha ümit vericisi başlıyordu.

Bu dünya devirleri öğretisinin en eski sistemleşmiş şeklini Sümer dini metinlerinde görüyoruz. Buna göre insanlık tarihinin iki devri vardır. Bunlar tarihen birbirini tâkip eden hükümdarlıklardır. Birinci devir, hükümdarlığın gökten inmesiyle başlar ve Tufan'a kadar 241.200 sene sürer, yânî bir kaosla, tufanla son bulur. Bundan sonra ikinci devir başlamıştır. Bu yeni devir insanlarının kaderi de birincilerinkinden farklı olmayacaktır. Yani dünya devirleri bir ahenk içinde başlıyor, ardından bir lânet devir geçiriyor ve tekrar rahmet devrine dönüyor. Tabîi bunun temelinde takvim yılındaki ölüm ve hayatın ebedi ahengi bulunmaktadır. Kışı, bahar ve yazın tâkip ettiği gibi, insanlığın ve tabiatın bozulmasını da yeni bir yenileme devri tâkip edecektir. Bu bir dâirevî dönüştür. Her devir yaratılışla başlar, bir kaos, bütün elementlerin karışması ve bir kıyametle son bulur.

Eski Amerika yerlilerinden Aztekler'e göre dünyamız yaratılışından bu yana tabiat felâketleri ile son bulan dört devir geçirmiştir.

Birincisi **"su güneşi"**, su felâketi ile yani tufanla,
İkincisi **"kaplan güneşi"**, kaplanların güneşi yemesiyle,
Üçüncüsü **"ateş güneşi",** gökten ve volkanlardan gelen ateş ile,
Dördüncüsü **"rüzgar güneşi"**, fırtına ile dünya devirleri son bulmuştu.

Şimdiki dünya devri ise sonuncu olup, zelzele ile nihayete erecektir. Her ne kadar daha önceki felâketlerde tanrılar yeni bir dünya görmek için fiîlen yardım etmişlerse de, bu defa böyle bir yardım olmayacak ve dünya yenilenmeyecektir.

Hinduizmin zaman tasavvuru dairevîdir.[2] Kâinatın yaratıcısı Tanrı Brahma'nın hayatı 311.040.000.000.000 Brahma senesi sürer. Bu uzun süre de birbirini tâkip eden gece ve gündüzlere ayrılır ve her biri **kalpa** ismi verilen uzun sürelerden oluşur. Bir kalpa 4.320.000.000 senedir. Her bir kalpa da bin büyük dünya yaşını ihata eder. Bunlardan her biri de **yuga** ismi verilen dört devreye ayrılır. Sırasıyla: **Krita-, Tretâ- , Dvâpara- ve Kaliyuga** olarak isimlendirilirler. Yine sırasıyla süreleri 4000, 3000, 2000, 1000 Tanrı yılı devam eder. Bir Tanrı yılı ise 360 insan yılıdır. Her bir yuganın onda biri kadarı doğuş ve onda biri kadarı da batış süresidir. Bunlardan Kritayuga başlangıç ve altın devridir. İnsanlar bu devirde 4000 sene yaşarlar. **Kast ayrımı ve çalışma yoktur.** Arzu ettiklerini hemen önlerinde bulurlar Fakat zaman günden güne kötüye gider ve nihayet **kaliyuga** gelir. Şimdi biz bu devrin sabah kızıllığında bulunuyoruz. Yaşadığımız **Mahayugada**; Kaliyuga Krişna'nın ölümü M.Ö. 17 Şubat 3102 dir. Bununla kaliyuganın sabah kızıllığı başlamıştır. Artık gün günden daha kötü gelecektir. İyi bir devir için biz daha binlerce yıl bekleyeceğiz. **Kaliyuga Mehdi Kalki** ile sona erer ermez dünyanın kaderi hemen değişecek, bozulan ilişkiler ideal şekliyle **kritayugada** geri dönecektir. Yağmurlar zamanında yağacak, burçlar saadet durumunu gösterecek, gezegenler normal nizamına dönecek, eşya ilk halini alacaktır.

Budizm'in zaman tasavvurunda ise, Hinduizm'ın yugasının yerini kalpalar alır. Zaman dört **asankhya-kalpaya** (sayısız kalpalara) ayrılır. Fakat **Budizm'de varlığın ezeli başlangıcı fikri yoktur.** Yükselme ve gerileme zamanları periyodik olarak birbirlerini tâkip ederler. İçinde bulunduğumuz zaman gerileme devridir. Artık gün günden kötü gelmektedir. Bu durum daha bir süre devam edecek ve insanların ömürleri kısalarak on seneye kadar inecektir. Bundan sonra zaman tekrar düzelmeye başlayacak ve ömürler uzayarak 80.000 seneyi bulacaktır. Dünyadan hastalık ve yokluk kalkacak, etraf güllük gülistanlık olacaktır.

Mecusilerce dünyanın ömrü 12.000 yıldır. Zaman dairevi değil, doğrusal (lineal)dır. Bir defaya

[2] İslam Tasavvufunda da aynı şekildedir.

mahsus olarak bir doğrultu istikâmetinde akar gider. 12.000 sene dört eşit parçaya ayrılmıştır. Zerdüşt'ün kendisi 6000 yılında dünyaya gelmiştir. Bundan sonra her bin senede oğullarından biri dünyaya gelecek ve öğretiyi yenileyecektir. Nihayet âhir zaman diyebileceğimiz üçüncü bin yılın sonunda mehdi Saoşyant dünyaya gelecek ve onun bin yıllık hükümranlığından sonra hâkimiyet Ahuramazda'ya teslim edilecek ve âhiret hayatı başlayacaktır.

Yahudilerce dünya devirleri ve tarih anlayışı, zamanın bir doğrultu boyunca akıp gitmesi şeklindedir. Dünyanın sonunda beklenen kıyamet de bu akan zamanın sonunda meydana gelecektir. Hatırasını yaşadıkları evvel zamanın saadet devri, âhir zamanda aynen tekrar etmemekle beraber kendisine has yeni bir saadet devri gerçekleşecektir. Bu saadet devri doğrudan doğruya mesihin tezahürüne bağlıdır; **dünyanın sonuna** kadar devam edip kıyametle son bulur.

Yahudi âlimlerine göre, haftanın yedi gün olduğu gibi dünyanın genel ömrü de her günü bin sene olan yedi gündür. Bunun altı günü çalışma, yedinci günü dinlenmedir. Aynı şekilde dünyadaki hata faal şekilde 6000 senedir, yedinci bin ise sâkin geçecektir. Çünkü insanların devri altı bin yıldır, yedinci bin yıl ise sabatın (cumartesinin) karşılığıdır ve o rabbindir. Eliyyahu ekolüne göre dünyanın ömrü olan altıbin senenin ilk iki bin senesi karışıklık devri, ikinci iki bin senesi hikmet ve şeriat devri, üçüncü ikibin senesi ise mesih devridir. Fakat insanların fazla günahlarından dolayı bu sürenin bir kısmı iptal edilmiştir. Dünyanın süresi 4250 yıldan daha az olmayacak ve sonunda mesih görünecektir. Kıyamet ise yedinci binin geçmesiyle kopacaktır.

Hristiyanlıktaki zaman tasavvuru Yahudilerinkine benzemekle beraber, Âdem ve Mesih tasavvuruyla da birleştirilmiştir. Çünkü **yaratılış** *ve* hidâyet, Âdem ve Mesih aynı fikre aittirler. Zamanın başı ve sonu aynıdır. Haggada'ya göre **Âdem altıncı günün dokuzuncu saatinde cennete yerleşmiş ve oniki saatte de günah işleyerek cennetten sürülmüştür. Buna uygun olarak İsa Mesih de dokuzuncu saatte cennete girmiştir.** Çünkü İsa altıncı saatte çarmıha gerilmiş, üç saat cehennemde kalmış ve ondan sonra cennete girmiştir. Evvel ve âhir zamanı birleştiren gün Cuma günüdür. Âdem ve Havva Cuma günü cennetten çıkarılmıştır. Mesih de Cuma günü mezara konmuş ve o, Âdem'i işlediği günahtan kurtarmak için cehenneme inmiştir. Âdem **Cuma günü** dokuzuncu saatte cennetten dünyaya indirilmiş ve Mesih de Cuma günü dokuzuncu saatte çarmıhtan toprağa indirilmiştir. Âdem yaratıldığı gün olan Cuma günü ölmüştür. Ölümü, cennetten çıkarıldığı ay olan Nisan'ın 14. günü, dokuzuncu saatte olmuştur. Bu saat İsa Mesih'in de ölüm saatidir. Evveliyattaki sulh ve sükûn devri, âhir zamanda da tekrar edilecektir. Ahir zaman evvel zamana uyacaktır. Tabiat hadiselerindeki, hayat-ölüm-hayat sırrı, kaos içine düşen eski âlemin Mesih ile yeniden yaratılması şeklinde dünya devirlerinde tezahür edecektir. Hristiyanlardaki bu zaman spekülasyonu Staerk'e göre Hinduizm'in avatara öğretisinin İran yoluyla Hristiyanlığa tesiridir.

İslâmiyet'e göre, zamanın başlangıcı olduğu gibi, bir sonu da olacaktır. Dünya altı günde yaratılmıştır. Âdem ile beraber dünyada insanlık tarihi başlamıştır. Ne kadar süreceğini Allah'tan başka kimse bilmez. Hz.Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin peygamberler zincirinin son halkası olması, dünyanın ömrünün azaldığının bir işaretidir. Onunla âhir zaman başlamıştır. Dünyanın sosyal nizamı günden güne kötüye gidecektir. Bir müddet Mehdi hükümranlığı ile düzelecekse de, onu süratle geriye gidiş tâkip edecektir. Dünyadaki son Müslümanın ölmesiyle de kıyamet kopacaktır. Bunu haşir ve âhiret hayatı tâkip edecektir.

<u>Yukarda ana hatlarıyla ele aldığımız dinlerdeki zaman tasavvurlarını özetlersek:</u>

1. Bazı dinlerde zaman rahmet-felaket devirleri olarak, dairevî bir şekilde ebediyen tekrar eder.
2. Bazı dinlere göre de zaman bir doğrultu istikâmetinde, rahmet devrinden felâket devrine doğru bir defaya mahsus olmak üzere akar gider ve kıyametle son bulur.
3. Bütün zaman tasavvurlarına göre, devirler bir felâket veya kıyametle son bulur.
4. Dâima felâket devrini kapayacak veya kıyametten önce bir ıslahat hareketinde bulunacak bir şahıs tasavvur edilir. İşte biz bu **eschatolojik** şahsa (âhir zaman kurtarıcısına) **MEHDİ** diyoruz.

I. MEHDİLERLE İLGİLİ ZAMAN TASAVVURLARI

Mevsimlerin birbirlerini tâkibi, gece ve gündüzün periyodik akışı, insanları öylesine etkilemiş ki, mehdi ile ilgili zaman tasavvurlarında da bunların izlerine rastlamaktayız. Kış mevsiminden yaza

geçişte, baharın; bir öncü, yaklaşan yaz mevsiminin bir işareti kabul edilmesi, yaz mevsimini güz ve kış mevsimlerinin tâkip etmesi, bu sıradaki ahenk ve devri dâimin cazibesi, mehdi devrinin öncesi, bu devrin yaklaşması ve son bulmasıyla ilgili birtakım zaman tasavvurlarına anolojik (benzer-andıran) bir etkide bulunmuştur.

1. **Mehdi Öncesi Devir**

Mehdi öncesi devir genellikle aydınlanacak bir günün öncesindeki gittikçe karanlıklaşan korkunç bir gece olarak tasavvur edilir ve bu karanlık süre sosyal, dînî, ahlâkî v.s. gibi yönlerden tasvir edilir. Eski Mısırlılara göre mehdi öncesi devirde Nil Nehri kuruyacak, insanlar nehri yürüyerek geçeceklerdir. Göller, içindeki balıklar ve etrafındaki kuşlarla birlikte kaybolacaktır. Ülkeyi bedeviler ve Asyalılar istilâ edecek, memleket kargaşalık içinde olacak ve kimse birbirini tanımayacaktır. Herkes silâhına sarılarak kendini düşünecektir. Gülüşler birer ızdırap gülüşü olacak, oğul babasına düşman, kardeşine muhalif olacak ve ölenlere kimse acımayacaktır. Güneş kendini insanlardan uzaklaştıracak, günde yalnız bir saat görünecek ve öğle vaktinin olduğunu kimse fark edemeyecektir.

Hindulara göre mehdi devrinden önceki devir kaliyugadır. Bu devirde kötülükler süratle artar ve sonunda zirveye ulaşır. Eski telâkkiye göre kaliyuga bin insan yılı, yeni telâkkiye göre pek çok Tanrı yılı olarak devam eder. Ülke barbarlar tarafından istilâ edilir, dharma (dinin öğretisi) yok olur. 'Yangının etrafı sardığı gibi, cinler de etrafı öyle sarar. Ülkeye Sakalar, Kuşanlar, Hunlar gibi yabancılar hâkim olurlar. Budizm ve İslâmiyet Hindistan'da yayılır. Ülke Şudra (Hint sosyal sınıflarının en hakir görüleni) ve barbar hükümdarların idaresine geçer. Halkı soymaktan başka birşey düşünmezler. Halkın kıymetli şeylerini, karılarını, kızlarını ellerinden alırlar. Çocukları ve inekleri öldürürler. Asaletin tek şartı zenginlik olur. Adaleti hâkim kılmak isteyen hükümdarlar çok yaşamazlar, hukuk yalanla yürütülmeye çalışılır.

Tabiatın düzeni bozulur, mevsimlerin ahengi kalmaz. İndra, zamanında yağmur göndermez, yağan yağmur da fırtına ve kumla karışık olur, nehirler, dereler kurur. İnsanlar kıtlık korkusuyla yaşarlar, ekin tarlaları az mahsul verir, onun da kuvveti olmaz. Halk beslenmek için nehir yataklarında ot yetiştirir. En iyi tahıl arpa olur. Güzel kokulu, lezzetli yiyecekler tadım kaybederler. Devrin sonuna doğru ağaçlar otlara dönüşür. İnsanların ömürleri kısalır, pek çoğu henüz ana rahminde iken ölürler, doğanların da büyük bir kısmı yaşamaz. Kızlar 5-7 yaşlarında anne, erkekler 8-10 yaşlarında baba olurlar. 12 yaşında insanların saçları ağarır, 20 yaşını kimse geçemez.

İnsanlar ahlâken sükût ederler, Brahman kanunları, dharma hemen hemen kaybolur. İnsanlar küfür içinde yüzerler, zulüm ve ahlâksızlık her yeri kaplar. Vedalar hayatî geçerliliğini kaybeder ve para ile öğretilirler. Ziyaret yerleri para ile gezdirilir. **Ahirete kimse inanmaz, sofizm ve materyalizm rağbet kazanır.** Şudralar sarı mintan giyip Budizme girerler ve Brahmanizmin kutsal yerlerini bırakıp Budizmin kutsal yerlerini ziyaret ederler. İneklere hürmet kalmaz, sadece sütü için kıymet verilir.

<u>Aile bağları çözülür, kastlara dikkat edilmez, isteyen istediği kasttan evlenir. Kimse evlenmek için bâkire aramaz. Kadınlar koca ararlar ve kocalarına sadakat göstermezler. Çocukları henüz rahimlerinde iken öldürürler. Şehvetlerinin galibiyetinden dolayı kendilerini köle ve hayvanlarla tatmin ederler. Hiçbir dul kendisini kocası ile beraber yaktırmaz. Aileye kadın hâkim olur. Kadınların sayıları da erkeklerden çok olur.</u>

Budistlerce de mehdi öncesi devirde, ahlâk tamamen yozlaşacak, dünya hırs, öfke, cehalet ve sapıklıkla dolacaktır. İnsanlar anne ve babalarına, rahiplere hürmet etmeyeceklerdir. Rahipliğe talebe bulunmayacak, kutsal yazıların mânâları kaybolacaktır. Devrin hükümdarı Buda'dan bir beyit bilene bir fil yükü akçe vaad edecek, fakat verecek kimse bulunmayacaktır. Rahipler evlenecek, çocuk sahibi olacak, geçimini ticaret ve ziraatten sağlayacaktır. Buda'nın reliquienlerine (kutsal eşyalarına) hürmet kalmayacak, nihayet reliquienler de ateşe dönüşüp dünyadan kaybolacaktır.

Nihayet tabiatın düzeni bozulacak, yağmurlar zamanında yağmayacak, ekinler büyümeyecektir. İnsanların ömürleri günden güne azalacak, 15-18 seneye kadar inecektir. Kız beş yaşında evlenecek, on yaşında ihtiyar olacaktır. İnsanlar arasında genel bir düşmanlık yayılacak ve yedi gün sürecek bir kılıç devrinde birbirlerini hayvanlar gibi boğazlayacaklardır. Kalanlar da dağlara çekilecekler, yabânî bitki ve ağaç kökleri ile yaşayacaklardır.

Zerdüştîlerce Saoşyant devrinden önce dünyaya druy (yalan ve kötülük) hâkim olacak, küfür ve ahlâksızlık yayılacaktır. İnsanlar kutsal sözleri değil, parayı tercih edeceklerdir. **Horasan'dan sayısız**

küfür ehli İran'a hücum edecektir. Büyü ile İran'a hâkim olup her şeyi yakıp yıkacaklardır. Şehirler köye, köyler bir aile otağına dönüşecektir. Zulüm ve yalan ülkeye hâkim olacaktır. Ülkede neşe ve sürür kalmayacak, yer kalbini açacak, mücevher ve madenlerini gün ışığına çıkaracaktır. Hâkimiyet İranlı olmayanların, barbarların eline geçecektir. Ülkeyi güvensizlik ve sadakatsizlik saracaktır. Dostlar gruplara ayrılacak, hürmet, sadakat ve ümit dünyadan kaybolacaktır. Baba, oğul ve kardeşler birbirlerine yabancılaşacaklardır. Çeşitli mezhepler çıkacak, dîne zarar vereceklerdir. İnsanlar vahyi küçük göreceklerdir. Ahlâksızlıklarıyla gayrı tabiî (sodomi ve homoseksüellik v.s. gibi) tatmin yollarına gidecekler, âdet gören kadınlara yaklaşmayı âdet edineceklerdir.

Tabiat değişecek, güneşte ışıktan çok, lekeler görülecektir. Seneler, aylar ve günler gitgide kısalacak, yer verimsizleşecek, ekinler büyümez olacaktır. İnsanlar da vücut bakımından küçülecek, güçleri ve kabiliyetleri azalacaktır.

Yahudilerce de mesih devri öncesinde dünyaya dinsizlik ve ahlâksızlık hâkim olacak ve Allah Teâlâ'nın düşmanı olan kuvvetler Kudüs'e saldıracaklardır. İnsanlarda utanma hissi azalacak, pahalılık artacaktır. Ülke zındıklığa dönüşecek, hakka fazla kulak verilmeyecektir. Âlimlerin meclisi fahişeler yuvası olacaktır. Tevrat âlimlerinde bilgi kalmayacak, günahtan çekinenler küçük görülecek, büyüklere saygı kalmayacak, oğul babasının şerefini düşürecek, kız annesine, gelin kaynanasına karşı gelecektir.

Felâketler birbirini kovalayacak, savaşlar, hastalıklar ve pahalılık insanları saracaktır. Dünyanın verimi azalacak, ülke çöle dönecek, tarla ve bağlar bakımsız kalıp dikenler, çalılar yetişecektir. Kudüs harab olacak, yabanî eşeklerin gezinti yeri, sürülerin otlağı olacaktır. Sınır halkları sefalet içinde, şehirden şehire dolaşacak, yüzlerine bakan olmayacaktır. **Bâbilliler İsrail ülkelerine ayak basacak, Fars atları İsrail mezarlarını çiğneyecektir.**

İslâmiyet'e göre de mehdi öncesi devirde dünyayı zulüm ve adaletsizlik dolduracaktır. İsyan ve küfür yayılacak, emanete hıyanet, içki ve bid'atler çoğalacak, idare işleri ehil olmayanlara verilecektir. Erkekler azalacak, kadınlar çoğalacaktır. Erkekler karısına itaat edip annesine isyan edecek, dostuna iyilik, babasına eziyet edecektir. Ayak takımları başa geçecek, kişiye şerrinden korkulduğu için hürmet edilecek ve sonraki gelen evvelki geleni kötüleyecektir. Zelzele ve harp felâketleri görülecektir.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdi öncesi devirle ilgili tasavvurları özetlersek:</u>

- Mehdi gelmeden önce dünyayı tabîi felâketler saracaktır.
- Ülkeleri yabancılar istîlâ edecektir.
- Ülkelere iç karışıklık ve sosyal bozukluklar hâkim olacaktır.
- Dînî inanç ve ibâdetler, kültler çök zayıflayacak veya kaybolacaktır.

MEHDİ DEVRİNİN YAKLAŞMA İŞARETLERİ

Mehdinin gelmesi yaklaştığı zaman, onun ayak sesleri sayılabilecek birtakım işaretler görülecektir. Bunlar genellikle kozmik hareketlerdir. **Yeni Gine**'de **Milne-Bai** hareketinde (1893), mehdinin gelmesi yaklaştığında zelzele, fırtına ve tufanlar meydana gelerek beyazları imha edeceği haber verilmiştir. Yahudilerce mehdinin gelmesi yaklaştığında güneş kararacak, Ürdün Nehri'nin suları kana dönüşecektir. <u>Dünya milletleri birbirlerine saldıracaklar, Fars kralı Arabistan'a hücum edecek, Arabistan kralı da Roma'yı vuracaktır. İnsanların nesilleri kesilecektir.</u>

Müslümanlarca mehdinin gelmekte olduğunu gösteren işaretlerden biri, Fırat Nehri'nin yarılarak altındaki bir dağdan altın çıkmasıdır. Diğer bir işaret, ramazan ayının ilk gecesinde ay, onbeşinci gününde de güneş tutulmasıdır. Yine her tarafı aydınlatan bir kuyruklu yıldızın doğması, onu takiben doğu tarafından çıkacak bir dumanın dünyayı sararak kırk gün etrafı karanlığın kaplaması veya doğudan çıkacak bir dumanın dünyayı sararak kırk gün etrafı karanlık kaplaması gibi tabiat olaylarıdır. Ayrıca Şam yakınlarında **"Harista**" veya **"el-Câbiya"** isimli bir köyün batması, semadan gelen bir sesle mehdi isminin çağrılması ve bu sesi bütün dünyanın duyması, sık sık depremlerin vuku bulması, mehdinin yaklaşma işaretleri sayılır.

<u>Yalnız ilkel dinlerle, Yahudi ve İslâm dinlerinde görebildiğimiz mehdi devrinin yaklaşma işaretlerini şöyle özetleyebiliriz:</u>

- Dünya harbinin çıkması,

- Olağanüstü tabiî hadiselerin meydana gelmesi,
- Çeşitli tabiî felâketlerin görülmesidir.

MEHDİ DEVRİNİN BAŞLAMASI

Mehdi devrinin başlaması ile ilgili tasavvurlar da birtakım kozmik hareketlerle paralellik göstermektedir.Hinduizmde Kalki, Güneş ve Ay'ın, Tisya ve Jübiter'ın birbirlerine kavuştukları zaman görünecektir. Başka bir rivayete göre Kalki, kaliyuganın sonunda görünecek ve çıktığında Güneş kova burcunda olacaktır. Kritayugayı, Brahmanların bütün düşmanlarını öldürdükten sonra açacaktır.

Budizm'in bu konudaki haberleri ise çelişkilidir. Rivayetin birine göre Maytreya, Buda'nın nirvanaya girişinden beşbin sene sonra, yâni M.S. 4457 yılında doğacaktır. Diğerine göre ise insanların ömrü uzayarak 80.000 veya 84.000 seneye yükseldiğinde Maytreya gelecektir ki, Budistlerin hesaplarına göre Buda **Şakyamuni'**den 5.670.000.000 sene sonra olmaktadır.

Mecusilerce Saoşyant, Zerdüşt'ün oğullarından **Avşetarmah** devrinin bitmesine otuz sene kala doğacakta Otuz yaşına girince, güneş otuz gün ve otuz gece semanın ortasında duracak, sonunda tekrar eski yerine dönecektir. Mecusilerin hesabına göre, Zerdüşt'ten 4000 sene sonra, yâni Zerdüşt'ten sonraki üçüncü bin yılın sonunda, Saoşyant devri başlayacaktır.

Yahudilerce Eliyyahu ekolüne göre dünyanın ömrü en az 4250 veya 4291 yıl olacağı için, Mesih devri de bu tarihlerden sonra başlayacaktır. Hahamların hesaplarına göre Mesih M.S. 240 veya 471 yılında gelecekti. Bazıları ise bu tarihlere itiraz ederek üç şeyin beklenmedik zamanda geleceğini söylemişlerdir. Bunlar: **Akrep, define ve Mesih**dir. Buna rağmen Mesih'in geleceği ayı, günü hesab edenler de eksik olmamıştır. Bunlara göre **Mesih NİSAN AYININ 14. GECESİNDE** gelecektir. Çünkü Allah İsrailoğullarını Mısır'dan bu ayda ve bu günde kurtarmıştır. Şimdiye kadar vaad edilen devrin gelmemesinin sebebi, halkın günahkârlığıdır. Bir veya iki sabt (cumartesi) gününe gerçekten riayet etseler Mesih hemen gelecektir. Bu geliş nisan veya tişri'ye (eylül- ekim) tesadüf edecektir. Çünkü dünya nisan veya tişri ayında yaratılmıştır. Yahudilerin kurtuluşu da bu ayda olacaktır.

Hristiyanlara göre ise, İsa Mesih birinci gelişinde hidayet kapısını açmıştır. İkinci gelişinde dünya hâkimiyetini kuracaktır ve bu gelişi nisan ayma tesadüf edecektir. Paulus'a göre o hemen yarın gelebilir. Mâdem ki o ölümden uyandı, diğer Hristiyanları da uyandırmak için hemen geri gelecektir. Beklenen Mesih devri başlamıştır. Semaya çıkan Mesih'in inmesi ve dünyanın idaresini eline alması bir an meselesidir. İsa da kendisiyle beraber özlenen Mesih devrinin başladığına inanıyordu. Talebelerinin bir suali üzerine: **"İşte beklediğiniz geldi, fakat siz onu tanımıyorsunuz"** demişti. Taraftarları da buna inanıyorlardı. Fakat tasavvur edilen zaman gelmeyince, önce Mesihin ölüm yılı olarak kabul edilen 6.000 yılı, doğum yılı olarak yorumlanmaya ve kabul edilmeye başlandı. Çünkü 6.000 yılında devrin başlaması gerekiyordu. Mesih gelmekle beraber **<u>zaman</u>** henüz olgunlaşmadığı için beklenen devri açmıyordu. Beklenen devrin daha sonra da başlamaması üzerine, İsa Mesih'in doğum için 5.500-6.000 arasında muhtelif tarihler tespit edildi. Üçüncü yüzyılın kilise babalarından Cyprian 6.000 yılının pek yakın olduğunu haber vermişti. Fakat İsa beklenen zamanda yine de gelmeyince, Aziz Hieronymus onun doğum tarihini 5.198'e indirdi. Şimdi ise İsa'nın ikinci gelişi her sene yalnız Paskalya bayramında beklenmektedir. Geldiği günün ortasında hava kararacak, ne geceye, ne gündüze benzeyecektir. Geceleyin de aydınlık olacaktır. Yine o gün beklenmedik bir soğuk, arkasından beklenmedik bir sıcak olacaktır. İsa'nın beklenen devri açmasıyla beraber Hristiyanlıktan nasibi olmayanlar hemen öleceklerdir.

Müslümanlar mehdi devrinin başlaması hususunda pek zaman hesaplarına girmemişlerdir. Bunun yerini birtakım hadiselerin vukuu almaktadır. Buna göre, mehdi devri Süfyânî'nin (Emevilerin) Medine'yi kasıp kavurmasından ve Beydâ denilen yerde askerlerinin helâk olmasından sonra başlayacaktır. Diğer bir rivayette, Mehdi, **Nefsü'z-Zekiyye'nin öldürülmesinden yâni H.143** senesinden sonra zuhur edecekti ve gökten bir ses ***"emîriniz filândır, o mehdidir"*** diye onun gelişini îlan edecekti. **<u>İbn Arabi'nin hesabına göre mehdi hicretten HYF senesinin geçmesiyle (H=600 +F80= +Y=3 =683) yani hicri 7. yüzyılda görünecekti.</u>** Bu tarihin geçmesinden sonra taraftarları, bu tarihi mehdinin doğum tarihi olarak kabul ettiler ve mehdinin h.710/ m. 1310 yılında vazifeye başlayacağını savundular.

Eski Şîa rivayetlerine göre mehdi, 12. İmamın gaybı ihtiyar edişinden 60 gün veya 60 ay veya 60

sene sonra tekrar görünerek hâkimiyeti eline alması, beklenen devri başlatması gerekiyordu.

Yukarıdaki mehdi devrinin başlaması ile ilgili çeşitli dinlerdeki ortak zaman tasavvurlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Bazı burçların ve Güneş'in özel duruma girmesi,
- Evvelce tespit edilen sürenin dolması;
- Kutsal bir ay ve günün olması,
- Mehdi düşmanlarının kısmen imhasıdır.

Sonuncu maddedeki tasavvur yalnız Hinduizm, Hristiyanlık ve İslâmiyet'te mevcuttur. İlkel ve ölü dinlerdeki mehdi tasavvurlarında, henüz gelişmemiş olmalı ki, mehdi devrinin başlaması ile ilgili bir düşünceye rastlamıyoruz.

MEHDİ DEVRİNİN SÜRESİ

Mehdi devrinin süresi genellikle bin yıl olarak tasavvur ediliyorsa da bu süre çeşitli dinlere göre değişmektedir. Hindularca Kalki'nin ömrü bin yıl olacaktır. Bu sürenin dolmasına ya km, Kalki dört oğluna tahtını ve ülkesini bırakarak Himalayalarda Ganj kenarında bir ormanda inzivaya çekilecek, oradan da semaya yükselecektir.

Budistlerce Maytreya 60.000 veya 84.000 sene dünyada kalarak vazifesini sürdürecektir.

Mecusilerce ise Saooşyant'ın hükümranlığı bin sene devam, edecek, süresinin bitmesine 57 yıl kala şeytanî varlıklar ve **Ehriman** yok edilecektir. Devrin sonunda insanlar manevî hayata başlayacaklardır.

Yahudilere göre Mesih devri genel olarak 400 sene sürecek ve Mesih'in ölümüyle son bulacaktır. Eliyyahu ekolünde ise Mesih devrinin 2000 sene süreceği, fakat bu sürenin bir kısmının insanların günahları yüzünden iptal edildiği kanaati hâkimdir. Bununla beraber 6000-4291 = 1709 sene veya 6000-4250 = 1750 seneden az olmayacaktır. Haham Elieser'e göre ise, Mesih devri 40 sene, Rabbi Elezer ben Azeryah'ya göre 70 sene sürecektir. Bir görüş birliğine varmak mümkün değildir.

Hristiyanlara göre İsa Mesih'ın başında bulunacağı İlâhî devlet ve Mesih'ın saltanatı bin sene sürecektir. Kilise bir müddet için bu bin seneyi, Mesih'ın ilk görünüşüyle tekrar dönüşü arasındaki zaman olarak tefsir ettiyse de, zamanın geçmesiyle vazgeçmiştir. Bugün ise bin senelik İlâhî devlet inancım (chliasmus) özellikle küçük mezhepler muhafaza etmektedir. **Bin senenin sona ermesiyle ise, bu sürede bağlanan Şeytan tekrar serbest bırakılacaktır.** Fakat Allah Teâlâ, "şeytan"ın askerlerini imha edecek, kendisini de ateşe atacaktır:

Müslümanlarca Mehdi'nin hâkimiyet devri ve süresi hakkında çeşitli rivayetler vardır. Hadislerde bu devrin **iki, üç, beş, yedi, sekiz, dokuz, veya on sene süreceği** hususunda çeşitli rakamlar verilmektedir. Yine mehdi devrinin süresiyle ilgili olarak, **ondokuz yıl ve bir kaç ay veya yirmi, yirmidört** yahut da **kırk yıl** gibi bir süre tahmininde bulunulmaktadır. Örneğin el-Huseynî haber verilen yedi seneyi, mehdinin dünya hâkimiyetini sağladıktan bütün fetihleri bitirdikten sonraki saltanat süresi olarak yorumlamaktadır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin süresi ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Mehdi devri Hinduizm, Zerdüştîlik ve Hristiyanlığa göre 1000 sene,
- Budistlerce 60 000 veya 84 000 sene
- Yahudilerce 400 sene veya daha fazla (2000 yıl)
- Müslümanlarca 7 veya 40 sene olacağı kanaati genellikle yaygındır.

Mehdi devrinin süresiyle ilgili olarak ne dinler arasında, ne de dinlerin kendisi içinde bir birlik vardır. Birleştikleri tek nokta, mehdi için belirli bir süre düşünmüş olmalarıdır.

MEHDİ SONRASI DEVİR

Mehdi sonrası devir, parlak bir günü tâkip eden, bir akşam ve karanlık bir gece gibi tasavvur edilir. Hindularca Kalki'nin açtığı yeni kritayugayı treta, dvapara ve kaliyuga tâkip edecektir. Bu devirler boyunca tabiat ve insanların durumları dâima kötüye gidecektir. Tretayuga'da öğretinin ve insan hayatının dörtte biri eksilecektir. **Dvaparayuga**'da öğretinin dörtte biri daha eksilecek ve ayrıca Vedaların dörtte biri kaybolacaktır. İnsanlar arasında birtakım maddi ve manevî hastalık ve kötülükler

salgın hale gelecektir. Devrin sonuna doğru gökte yedi ve oniki güneş doğacak, bütün insanları öldürecek, nehirleri ve denizleri kurutacak, otları ve ağaçları yakacaktır. Gökten yağmur gibi taş yağacaktır. Bunları kuvvetli bir rüzgârla **Samvartaka Ateşi** (kâinatı yakan ateş) tâkip edecek, oralarda kalması muhtemel, her türlü canlıyı da yok edecektir. Belirli bir süre geçtikten sonra, dünya tekrar yenilenecek ve yeni bir kritayuga başlayacak, zamanın bu dâirevî periyodik akışı ebediyete doğru uzayıp gidecektir.

Budistlerce Maytreya'dan sonra öğreti 80.000 veya 60.000 sene daha aynen yaşayacaktır. Bundan sonra devirler yavaş yavaş bozulmaya, öğreti eksilmeye başlayacak ve bu durum kaliyugada zirveye ulaşacaktır. Bu suretle zamanın iyilikten kötülüğe, kötülükten iyiliğe doğru periyodik akışı ebediyen devam edecektir.

Mecusilerce Saoşyant devrinin sonuna doğru bütün işleri Ahura- Mazda kendi üzerine alacaktır. Daha önce ölenleri de diriltecektir. Sonra genel bir muhakeme kurularak, bütün insanlar bu muhakemeden geçirilecektir. Günahsızlar ebedî saadete kavuşurlarken, günahkârlar erimiş maden içine atılarak üzerlerindeki kötülükler yok edilinceye kadar orada kalacaklar, sonunda onlar da ebedî saadete kavuşacaklardır.

Yahudilere göre Mesih'in ölümünden sonra bütün insanlar da ölecektir. Dünya yedi gün sessizlik içinde kalacak, artık hiçbir canlı bulunmayacak, belirli bir zaman sonra haşir ve hesap günü gelecektir.

Hristiyanlara göre Mesih'in bin senelik hâkimiyetinden sonra Şeytan'ın bağları çözülerek serbest bırakılacaktır. Şeytan, tekrar taraftarlar kazanarak onları Hristiyanlar üzerine saldırtacaktır. Fakat Allah Teâlâ mücadele ederek Şeytan'ı tesirsiz hale getirecek, askerlerini de imha edecektir. Bunu umûmî haşir ve hesap günü tâkip edecektir.

İslâm'a göre mehdinin halefi **Yemen'de Kahtan**'dan bir kimse olacaktır. İdaresizliği ile kısa zamanda ülkede karışıklıkların meydana çıkmasına sebep olacak, dünyada küfür ve zulüm süratle yayılacaktır. Nihayet hafızların zihinlerinden Kur'an silinecek, İnsanlar putlara tapmaya başlayacaklardır. Ye'cüc ve Me'cüc denen kavimler çıkarak dünyayı harabeye çevireceklerdir. Süratle Müslümanların sayısı da azalacak, bir tek Müslüman kalmayınca, kıyamet kopacaktır.

<u>Yukarıdaki mehdi sonrası devirle ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:</u>

- Zaman tekrar kötüleşmeye başlayacaktır.
- Tabiatın ve sosyal hayatın düzeni tekrar bozulacaktır.
- Dînî inanç ve ibâdetler kaybolacaktır.
- Zaman tasavvuru dâirevî olan dinlerde, kötülüklerin zirveye ulaşmasından sonra tekrar düzelme başlayacaktır.
- Zaman tasavvuru lineal (çizgisel, doğrudan doğruya olan) dinlerde, dünya kıyametle son bulacaktır.

II. MEHDİ DEVRİNDE TABİİ ÇEVRE VE MEKÂN TASAVVURLARI

Mehdi devrinin tasavvur edilen ihtişâmının yalnız politik, sosyal ve dînî sahalara münhasır kalmayıp, içinde yaşadığı tabiî çevreye ve bölgeye de tesir edeceği, tabiatta birtakım değişiklikler meydana getireceği de düşünülmektedir. Bu tabiî çevre tasavvurları genellikle cennet tasavvurları ile paralellik arz etmektedir.

CANSIZ ÇEVRE

Yer, insanlar, hayvanlar ve bitkiler için ana kucağı, gök de üzerine bir örtü, bir rahmet kaynağıdır. Mehdi devrinde, yer ve göğün daha önce bozulan ahengi tekrar eski hâlini alacak, içinde yaşayanlara saadet otağı olacaktır. Eski Mısırlıların **Mehdi Ameni** devrinde mevsimlerin bozulan düzeni tekrar iyileşecek, yağmurlar yağacak, Nil Nehri'nin suları yükselecek, kararan Ay ve Güneş tekrar parlayacak ve dünyayı ısıtacak, her taraftan hayat ve mahsul fışkıracaktır.

Hindulara göre Kalki zamanında da yeryüzü bolluk ve bereketle dolacaktır. Yağmurlar zamanında yağacak, mahsul kendiliğinden yetişecektir. Sular birer sıhhat kaynağı olacak, Kalki ve refakatçıları kutsallaşan sularda yıkanacaklardır. Bu sulardan biri de halen **Naimisa Ormanı**nda bir ziyaret yeri olan **Cakratirtha Gölü'**dür.

Budistlerce de Maytreya zamanında dünyanın bolluk ve bereketi zirveye ulaşacaktır. Yağmurlar zamanında yağacak, sular bollaşacak, nehirler ve su kaynaklan sekiz kat daha artacak, bu sular lezzetli ve dertlere deva olacaktır. Çevrede bir pislik v.s. olursa, yer kendiliğinden açılarak onu içine alıp yok edecektir.

Konfuçyanizme göre mehdi yere, göğe, dağlara, nehirlere hâkimdir. Onun tesiriyle Güneş ve Ay kararmayacak, deniz yerini değiştirmeyecek, nehirler ülkeye taşmayacaktır. Göller ve nehirler kuramayacaktır. Dağlar yıkılmayacak, yer yükselmeyecektir.

Yahudilerin inancına göre Mesih devrinde çöllerden sular fışkıracak, steplerden dereler akacaktır. Derelerde göller meydana gelecektir. O gün dağlar tatlı şarap damlatacak, tepeler süt akıtacak, Rabb'in evinde bir kaynak çıkacak ve **Şittim Vâdisi**'ni sulayacaktır. Çöller dahi Eden bahçelerine dönecek, Âdem'in günahıyla değişen tabîat eski hâlini alacaktır. Ayın ışığı güneşinki gibi parlak olacak, güneşin ışıkları ise şimdikinin yedi katı daha artacaktır.

İslâm Hadis literatürüne göre de, Mehdi devrinde Allah Teâlâ bol bol yağmur verecek, yer bütün nebatlarını ve zenginliklerini ortaya çıkaracak, bolluk ve zenginliklerin sınırı olmayacaktır. Sular Mûsâ Peygambere yol verdikleri gibi mehdiye de yol verecekler, Müslümanlar denizleri yürüyerek geçebileceklerdir.

Mehdi devrinde bazı dağ, nehir, göl ve diğer bazı suların mehdilerle özel ilişkileri dolayısıyla kendilerine has bir kutsiyet kazandıkları görülür:

a. **KUTSAL DAĞLAR**

Dağlar ve tepeler çok eski zamanlardan beri kuvvet merkezi olarak tasavvur edilirler. Bilhassa volkanik ve karlı dağlarda İlâhî bir güç görülür, onlara hürmet edilir. Kalki hayatının sonuna doğru Himalayalara çekilecek ve oradan semaya çıkacaktır. Buda'nın talebelerinden Mahakaşyapa Maytreyayı Kuttutapa dağında veya Magadha sınırında Grdhrakuta dağında bekleyecektir. Maytreya'ya Buda'nın gönderdiği elbiseyi verecektir. Zerdüştîlerce Saoşyantı meydana getirecek tohumu saklayan Hâmun gölünü (diğer bir rivayette bu göl Kansava'dır) sularıyla besleyen Tanrı Dağıdır Avestada bu dağın ismi Uşida'dır. Yahudilerce Sion önemli bir yere sahiptir. Mesih Rabb'ın evini bu tepeye inşa edecektir. Bütün milletler ona koşacaklar *ve* **"gelin Rabbin dağına, Yakup'un Allah'ının evim çıkalım, şeriat Sion'dan çıkacaktır"** diye bağıracaklardır. Mesih devrinde **Mabed Dağı Sion** yükselecek ve ihtişamı diğer dağlardan daha fazla olacaktır.

Hristiyanlarca Amorea dağlarındaki Moriya dağı (Kudüsteki Mabed dağı), Mesihin çarmıhının dikildiği dağdır. Âdem de cennetten bu dağa inmiş ve öldüğünde bu dağa gömülmüştü. Hz. İbrahim oğlu İshak'ı (Yahudi ve Hristiyanlarca kurban edilmek istenen İsmail değildir) bu dağda kurban etmek istemiş, kutsal mihrabını burada kurmuştu. Yine Zeytin dağı da Mesih'in dolaştığı, vaaz ettiği yer olması sebebiyle Hristiyanlarca kutsal sayılır.

Şîilerden Keysaniye mezhebi sâlikleri de, Muhammed el- Hanefıye'nin ölmediğine, **Redva Dağı**nda gizlendiğine, meleklerle sohbet ederek zuhur edeceği günü beklediğine inanıyorlardı.

b. **KUTSAL SULAR**

Kutsal suların başında *âbıhayat* gelmektedir. Bu su hakkındaki efsanelere Sümerlilerden beri rastlanmakta ve mehdilerle de yakın ilişkisi görülmektedir. Mecusilerce Saoşyant âbıhayatı Ardvîsur suyu kaynağında yetişen Beyaz Höm bitkisinden elde edecektir. Hristiyanlarca ise âbıhayat, insanları Âdem'in günahından kurtaran İsa Mesih'ın kanı ve vaftiz süyudur. Âdem, Tanrı'dan âbıhayatı istediğinde, Tanrı ona âbıhayatı Mesih kanının Golgata toprağında kafasını vaftiz etmesiyle vereceğini söylemiştir. Mesih'in mızrak yarasından akan kan ve su, altında gömülü olan Âdem'ın ağzına akmış ve onu vaftiz etmiştir. Bu süratle Âdem günahından kurtularak ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Suları kutsal ile temas eden nehir, dere veya göller de kutsal sayılırlar. Maytreya'nın şehri Ketumati'nin ortasında küçük bir göl bulunacak ve dört bir yanım mücevherden merdivenler çevirecektir. Her gece yarısı bu gölcük, Mangala taşıyan bir insana dönüşerek, şehre güzel kokulu gülleri serpecek, tozlarını uzaklaştıracaktır. Zerdüştîlerce Saoşyant'ın tohumunu saklayan Hâmun veya Kansava gölü kutsaldır. Çünkü müstakbel mehdiyi kötü kuvvetlere karşı saklamaktadır. Zerdüşt müminleri senenin birinci gününde **yıkanmaları ve Saoşyanta'ya hamile kalmaları için bu göle**

kızlarını gönderirler. Bir kısmı da Hindistan'ın yakınlarında bir suya girerek midyenin Semavî damladan inciye gebe kaldığı gibi, Saoşyanta'ya hamile kalmak isterler. Müslümanlarca da Taberiye gölü kutsaldır.

Mehdi bu gölün içinde saklı Tâbutu's-Sekine'yi ortaya çıkaracak ve bunu gören Yahudilerin çoğu İslâmiyeti kabul edeceklerdir.

Kutsal nehirlerin başında Nil Nehri gelmektedir. Nil'in sulan Mehdi Ameni zamanında artacak, üzerinden geçenler batıp bozulmayacaklardır. Hristiyanlarca Ürdün Nehri'nde İsa Mesih vaftiz olmuştur ve Kutsal Ruh orada kendisine nüfuz etmiştir. Müslümanlarca da Fırat Nehri, mehdinin gelmekte olduğunu müjdelemek için, yarılarak altında gizli olan altın madenlerini ortaya koyacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin cansız çevresiyle ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Evvelce düzeni bozulan kozmik varlıklar normale dönecektir.
- Toprağın bereketi artacaktır.
- Sular çoğalacak ve şifa kaynağı olacaklardır.
- Bazı dağlar ve sular mehdilerle özel ilişkileri **nedeniyle kutsiyet kazanacaklardır.**

Yukarıdaki incelememizde isimlerini zikrettiğimiz kutsal dağlar ve suların başka dînî sebeplerle de kutsal sayıldıklarını görüyoruz. Muhtemelen önceden mevcut bu kutsal objelerle mehdi tasavvurları arasında sonradan ilişkiler kurulmuş ve kutsiyetleri artırılmış olmalıdır.

BİTKİLER

Mehdi devrinin tabiattaki ihtişamı, bitkilerde de görülecektir. Maytreya'nın şehri Ketumati güzel kokulu lotos çiçekleri ile dolacaktır. Çiçekler bütün sene boyunca açacaklar ve tazeliklerini kaybetmeyeceklerdir. Ketumati şehrinin dört kapısında dilek çiçekleri bulunacak ve isteğe göre bu çiçekler semavî elbiseler, mücevherler ve yemekler vereceklerdir. Şehrin ortasında bir dilek ağacı yükselecek, isteğe göre, pamuklu, ketenli bezler ve kumaşlar, musiki âletleri ve mücevherler gönderecektir. Tarlalarda kendiliğinden kullanılmaya hazır pirinçler yetişecek, yere düşen bir tohum iki fıçı mahsul verecektir. Maytreya ülkesinde (jambudvipa) dikenli bitkiler yetişmeyecek, yalnız faydalı ve güzel bitkiler, yeşil çayırlar yetişecektir. Ağaçların yüksekliği üç ses mesafesi olacak ve altın renginde ışıklar saçacaktır.

Yahudilere göre Mesih devrinde Arz-ı Mevûd, cennet bahçelerine benzeyecektir.[3] Mahsulün son derece artması Mesih'in yaratacağı dînî- ahlâkî hayatın bir mükâfatı olacaktır. Lübnan bahçeleri ormandan farksız olacak, çöllerde akasyalar, zeytinler, serviler yetişecek, ağaçlar devamlı meyva verecektir. Yeryüzü, bitkilerin aromatik kokularıyla dolacak, hububat bol ve yerdeki otlar gibi çok olacaktır.

Müslümanlarca da bu devir bereket devri olacaktır. Hadislerin ifadesine göre "yer nebatlarını gizlemeyecektir".

Mehdi tasavvurlarıyla ilişkileri sebebiyle bazı bitkiler özel bir anlam kazanmışlardır. Budizme göre, Buda'nın incir ağacı altında hakîkata kavuştuğu gibi Maytreya da Nâga-ağacı altında hakîkata kavuşacaktır. Bu ağaca **Bodhi ağacı Nâgapuspa** da denir. Bu ağaç Ketumati şehri yakınında Puspavana bahçesindedir. Nâgapuspa'nın gövdesinin kalınlığı 120 arşın olacak, 2000 dalı bulunacak ve tepesi çiçeklerle kaplı olarak kabarmış tavus kuşu gibi muhteşem görünecektir. Çiçekleri araba tekerleği gibi büyük olacak ve on mil uzaklığa kokusu gidecektir. Dallan mücevher salkımları gibi olacak, her bir çiçek, her bir yaprak yedi mücevher rengini gösterecek, bu ağacın benzeri yerde ve gökte bulunmayacaktır. Ülkenin dört kastına mensup şehir ve köy halkları Maytreya'nın aydınlandığım duyup onun vaazım dinlemek için bu ağacın altında toplanacaklardır.

Zerdüştîlerce Saoşyant'ın âbıhayatı elde edeceği bitki Beyaz Hôm'dur. Buna Gökart ağacı da denir. **Vourukaşa** gölünün bir adasında **Ardvîsura** suyunun kaynağında yetişir. Bu bitkiden yiyenler ölümsüz olurlar.

Hristiyanlarca cennetteki **"Hayat Ağacı"** ile İsa Mesih'in çarmıhı arasında büyük bağlar vardır.

[3] Ortadoğu'da Atom bombası hiçbir zaman patlamayacağı gibi, nükleer tesisin yapılmasına Yahudiler izin vermeyecektir.

Dünyanın ortasına dikilen çarmıh, cennetteki ağacın bir örneğidir. Hakiki çarmıh ağacı, ölüleri canlandırır. Bunun için İmparator Konstantin'in annesi Helena çarmıh ağacının kalıntılarını aratmıştır. Çünkü çarmıh ağacının gücü cennetteki hayat ağacından gelmektedir. Rivayete göre, Âdem 932 sene Hebron vâdisinde (Kudüs'ün 36 km. güneyinde) yaşadıktan sonra, ecel hastalığına yakalanınca oğlu Şit'i (Seth) rahmet yağını getirmesi için cennete göndermiştir. Cennet kapıcısı melek de ona, Âdem'i günahından oğullarından Mesih'in kurtaracağını müjdeleyerek Şit'e, hayat ağacının üç çekirdeğini vermiş ve onları Âdem'in diline koymasını söylemiştir. Ölümünden sonra, Âdem'in diline konan bu üç çekirdek Hebron vâdisinde yetişerek üç ağaç olmuştur. Hz. Davud İlâhî emirle o ağaçlan Kudüs'e getirtmiştir. Daha sonra Mesih'in çarmıhı bu üç ağacın kerestesinden yapılmıştır. Âdemin mezarının başına dikilen bu çarmıhta İsa Mesih ölmüş ve kanı Âdem'in kafasına dökülerek onu vaftiz etmiş ve işlediği günahtan kurtarmıştır.

Katoliklerce İsa'nın mesh edilme sembolü zeytin dalı, ölümden dirilişinin sembolü ise palmiye dalıdır. Kuzey Avrupa ülkelerinde Palmiye dalının yerini söğüt çiçeği almıştır. Gizemli bir mânâ atfedilerek, evlerde çarmıh işaretinin altına asılır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin çeşitli dinlerdeki bitkilerle ilgili tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi devrini bitkiler güzel çiçek ve kokularıyla süsleyecekler;
- Bitkiler bol mahsulleriyle mehdi ve cemeatlerini besleyeceklerdir.
- Bazı bitkiler mehdilere çalışmalarında yardımcı oldukları, hizmet ettikleri için;
- Bazı bitkiler de çeşitli yönlerden mehdileri temsil ettikleri için kutsiyet kazanırlar.

Mehdi devrinin önemli özelliklerinden birini teşkil eden ilk iki maddeyi yalnız Budistlerde, Yahudi ve Müslümanlarda görmekteyiz. Bu tasavvur diğer dinlerde ya gelişmemiş veya mehdi devrinin ihtişamını anlatan genel ifadeler arasında kaybolmuş olabilir. Malenezya'da görülen mehdilik hareketlerindeki tasavvurlarda, her şeyin kendi üzerlerinde hazır olacağı, çalışmadan bütün ihtiyaçlarının karşılanacağı görüşleri kanaatimize destek vermektedir.

HAYVANLAR

Mehdi devrinde hayvanların tabiatında meydana gelecek değişiklikler inancının ilkel izlerine Mısırlılarda rastlamaktayız. Kutsal günde hayvanlardaki vahşîlik kaybolacak ve sığırlar kırlarda korkusuzca, çobansız dolaşacaklardır. Konfüçyanizm'de de mehdi zamanında yırtıcı hayvanlar ve kuşlar vahşiliklerini unutacaklardır. Arılar ve akrepler küçük çocukları sokmayacak, sinekler ve böcekler ısırmayacaklardır. Özellikle Yahudilerde bu tasavvur diğer dinlere nazaran daha fazla gelişmiştir. Hayvanların vahşilikleri kaybolunca **kurt kuzu ile beraber oturacak, kaplan oğlakla beraber yatacak, buzağı, genç aslan ve besili sığır bir arada bulunacak ve bunları küçük bir çocuk otlatacaktır.** Ayı ve aslan, sığır gibi ot ve saman yiyecektir. Çocuklar karayılanın deliğinde oynayacaklar, ellerini engereğin deliğine, kovuğuna soktukları halde hiçbir zarar görmeyeceklerdir. Yılanın ekmeği toz olacaktır. Rabb ***"benim kutsal dağlarımda kötülük olmayacak***" diyecek ve hayvanlar da bu emre itaat edeceklerdir. Âdem günah işlemeden önce cennette hüküm sürmekte idi, ancak bundan sonra hayvanlar değiştiler, insanlara itaat etmez oldular. Bu sulh hayatı mehdinin kutsal devrinde tekrar geri gelecektir. Kitabı Mukaddes'in diğer haberlerinde ise tabu değişikliğe uğramadan aslan ve diğer vahşi hayvanların kutsal ülkeyi terk edecekleri veya yok edilecekleri haber verilmektedir.

Hayvanlardaki genel tabiat değişikliği bütün dinlerde görülmemekle birlikte bazı hayvanların mehdi tasavvurlarıyla yakın ilişkilerine şâhit olmaktayız. Bunların başında at gelmektedir. At, Kalki'nin binek hayvanıdır ve tasvirlerinde beyaz bir at üzerinde görülmektedir. Bu at Kalki'ye Tanrı Şiva tarafından hediye edilen efsanevi kanatlı bir attır. Arzuya göre koşacak, istenilen yere en süratli bir şekilde gidecektir. Kalki ile beraber harplere girecek, ısırarak, çifteler savurarak Kalkiye yardım edecektir. Her ne kadar Tevrat Mesih'in tevazu alâmeti olarak eşek üzerinde dolaşacağım haber veriyorsa da Hristiyanlar onu bir at üzerine binmiş olarak tasvir ederler, çünkü Mesih onlarca semâvî ordunun muzaffer komutanıdır. Şîiler de İsfahan'da, Mehdi ve yaveri İsa (aleyhisselâm) için koşulu iki atı hazır bulundururlardı.

Papağan ise Kalki'nin elçisi ve habercisidir. Bu efsanevî papağanı kendisine atla beraber Şiva hediye edecektir. Papağan Vedaları ve diğer kutsal kitapları bilir. Dünyanın çeşitli yerlerine uçarak

bilgi toplar ve Kalki'ye getirir.

<u>GÜVERCİN</u> HRİSTİYANLARCA MESİH'E HULÛL EDEN KUTSAL RUH'UN SEMBOLÜDÜR. Şîiler de kutsal ruhu kuş şeklinde tasavvur ederler. Mehdi Muhammed b. Hasan doğduğunda etrafını kuşlar sarmış ve babası onu kuşlara vermiş ve onlara: ***"ona iyi bakın ve her kırk günde bir getirin"*** demiştir. İmamdan kuşun mahiyeti sorulduğunda o da kuşun **KUTSAL RUH** olduğunu, çocuğu korumakla görevli bulunduğunu, Allah'la İmamlar arasında elçilik yaptığını söylemiştir.

Azteklerin mehdisi ***Quetzalcoatl,*** kelime olarak ***tüylü yılan*** anlamına geldiğine göre, yılanla ***Quetzalcoatl*** arasında bir ilişki olmalıdır. Quetzalcoatl'a atfedilen mâbedin sütunları tüylü yılan kabartmalarıyla süslenmiştir. Eski Mısırlılarca Mehdi Ameni'nin alnında hükümdarlık yılanı bulunacaktı ve kendisine itaat etmeyenleri bununla teskin edip, sindirecekti. Budizm'e göre Maytreya doğduğu zaman kozmik yılanlar soğuk sular yağdıracaktır.

<u>**İNEK** Hindistan ve İran'da kutsal sayılır.</u> İdrar ve dışkısı dahi temizleyici bir kuvvet olarak tasavvur edilir. Saoşyant abıhayatı hazırlarken *Hadayaoş* adındaki kutsal ineği kurban edecek, yağını yardımcı malzeme olarak kullanacaktır. Yahudilerce Mesih'in geldiği gün, bin dağ üzerine yayılan büyük bir öküz kurbanıyla devir açılacaktır. Hristiyanlarca Mesih'in doğduğunu çift sürmekte olan bir öküz böğürerek sahibine haber vermiştir.

KUZU Yohanna İnciline göre, Mesih'in sembolüdür. Mısır'da Kral Bokcharis devrinde (M.Ö.718-712) bir kuzu mehdinin geleceğini haber vermişti.

ASLAN*,* Hristiyanlarca Mesih hükümranlığının sembolüdür.

Şîilerden Keysaniye mezhebine göre, Mehdi Muhammed elHanefıye'yi Redva dağında aslan ve leoparlar koruyordu.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin hayvanlarla ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:</u>

- Mehdi devrinde hayvanların tabiatları değişerek vahşîlikleri ve zararları kalkacaktır.
- Hayvanlar insanlara itaat edecekler veya mehdi cemaatına zarar vermemek için ülkeyi terk edeceklerdir.
- Bazı hayvanlar mehdilere olan çeşitli hizmetleri dolayısıyla kutsiyet kazanacaklar veya kutsiyetleri artacaktır. Çünkü yukarıda mehdilerle ilişkilerinde isimlerini zikrettiğimiz hayvanlar, ait oldukları dinlerce daha önce de kutsal sayılmaktadırlar. Muhtemelen mehdiler ve kutsal hayvanlarla ilgili tasavvurlar birleştirilerek bu hayvanların mevcut kutsiyetleri daha da artırılmış olabilir.

MEHDİLERİN DOĞUM ÖNCESİ YERLERİ

Genellikle gök, mehdilerin doğum öncesi, bekleme mekânları olarak tasavvur edilir. Mehdiler âhir zamanda yeryüzüne gelinceye kadar gökte beklerler. Algonkin'lerden Montagnai kabilesine göre, kült kahramanları **Tsekabec** annesini ve karısını yanına alarak semaya çıkmıştır. Ahir zamanda kavmine yardım için semadan yeryüzüne inecektir. Azteklerce Quetzalcoatl'ın ülkesini terk ettikten sonra doğuya gittiğine ve semaya çıktığına, halen semada kendisini yakarak Seher yıldızı olarak görüldüğüne inanılırdı. Günün birinde geri gelerek kendilerini kurtaracaktı<u>. Bu sebeple Kristof Kolomb Amerika'ya geldiğinde, yerliler onu beklenen kurtarıcı sanarak büyük hürmet göstermişlerdi.</u> Gerçeği anladıklarında ise çok geç kalmışlardı.

Hindularca Kalki, Tanrı Vişnu'dur. Şu anda gökde bulunmakta ve dünyaya geleceği günü beklemektedir.

Budizm'e göre Buda'lar insan olarak yeryüzüne gelmeden önce göğün Tuşita katında yaşarlar. Maytreya da halen Tuşita göğünde yaşamaktadır. Yeryüzüne ininceye kadar da oranın sâkinlerine Budizm 'i vaaz edecektir.

Bazı Yahudilerce de Mesih gökte bulunmaktadır. Hz. Danyal, Mesih'i, yanında bir grup semavî varlıkla gökten inecek bir kimse olarak tasavvur etmişti. ***Henoch*** (Hz.İdris) daha da ileri giderek Mesih'in halen semada İlâhî taht üzerinde oturmakta ve dünyayı idare edeceği zamanı beklemekte olduğunu söylemişti.

Hristiyanlar ve Müslümanlar, İsa Mesih'in semaya gittiğine ve halen orada bulunduğuna inanırlar. Hristiyanlar âhir zamanda onun tekrar yeryüzüne inerek bin senelik İlâhî imparatorluğunu Filistin'de kuracağına inanırlar. Müslümanlara göre ise O, Şam'da **BEYAZ MİNARE**'den yeryüzüne inecek, o anda camide sabah namazını kılmaya hazırlanan mehdi ile karşılaşacak ve mehdiye tâbi olacaktır.

Bazı Şii mezheplerinin inançlarına göre ise mehdi ölmemiş, yalnız gözden kaybolmuştur. O, göklerde bulutlar arasında dolaşmakta ve dünyada görüneceği günü beklemektedir.

Yukarıdaki tasavvurlardan da anlaşılacağı üzere, mehdilikleri kabul edilen şahsiyetler gökte oturmaktadırlar ve günü geldiğinde gökten yere ineceklerdir. Fakat burada zikredilen tasavvurlar, ancak **Algonkin Kızılderilileri**nde, Azteklerde, Hindularda, Budistlerde, Hristiyanlarda ve bazı Şîa mezheplerinde bulunmaktadır. Bu beklenen kimseler, zikredilen dinlere göre tarihin çeşitli devirlerinde dünyada yaşamış tarihî şahsiyetlerdir. Gelmesi beklenen, fakat henüz tarihî şahsiyetler olmayan, Konfuçyanizm, Taoizm, Zerdüştîlik, Yahudilik ve Sünnî Müslümanlığın mehdileri yukardaki görüşe dâhil değildirler. Hz. İdris (Henoch) ve Danyal'a atfedilen görüşler ise ancak bir kısım Yahudilerce kabul edilir. Dolayısıyla, mehdilerin ***semada*** vazife gününü bekledikleri inancının, yalnız mehdi olarak geri döneceğine inanılan tarihî şahsiyetlerin bulunduğu dinlerde mevcut olduğunu ve bu inancın bu din mensuplarında gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz.

MEHDİLERİN YAŞAYACAKLARI ÇEVRELER

Mehdiler her ne kadar genelde müstakbel dünya imparatoru olarak tasavvur ediliyorlarsa da, faaliyet sahaları her dinde kendi merkezî bölgelerine münhasır kalmaktadır. Kendilerine seçecekleri başkentleri de bu merkezî bölgeler içinde bulunmaktadır. **Azteklerin kutsal şehri Tolan**'dı. Bu şehri Quetzalcoatl kurmuştu ve istikbalde de bu şehre dönecek ve burayı refah ve saadetle dolduracaktı. Tolan bugün Meksika şehrinin 80 km. kuzeyindedir.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni Yukarı Mısır'da **Hn-hn**'da doğacak ve kendisine Memphis'ı başkent seçecektir. Şehri refah ve saadetle dolduracaktır.

Hindularca Kalki Hindistan'da **Sambhala** şehrinde doğacaktır. Kendisine Sambhala'yı başkent edinecek, kardeşleri, oğulları ve diğer akrabaları ile orada saltanat sürecek, şehri pazarlarla, saraylarla, renkli bayraklarla süsleyecektir. Şehre Kalki'nin günahsız ayakları dokunduğu için, bu şehirden ölüm kalkacaktır. Şehrin etrafım ormanlar, korular ve renkli çiçekler süsleyecektir. Kalki'nin karısı Patmavati ise Simhala adasındaki Kârumati şehrinde doğup büyüyecektir. Bugün Hinduların ziyaret yerlerinden biri olan Ayodhaya (Oudh) da, Kalki'nin faaliyet sahalarından biri olacaktır.

Budistlerce Maytreya, bugünkü **Beneras** şehri yerinde kurulacak olan Ketumati şehrinde doğacak ve faaliyetlerini bu şehirde sürdürecektir. İstikbalde bu şehrin etrafına 84.000 şehir daha kurulacaktır. Müstakbel Ketumati 12 mil uzunluğunda, yedi mil genişliğinde olacaktır. Etrafını yedi tane altın madeninden örülmüş, yedi renkten surlar çevirecek ve surların yüksekliği ve boyu yedi palmiye boyu olacaktır. Ketumuti'nin taşını, toprağını altın, gümüş ve diğer mücevherler teşkil edecektir. Ketumatinin taşı toprağı; altın, gümüş ve diğer mücevherlerden oluşacaktır.

Zerdüştılerce Saoşyant, Kansava gölünde yıkanarak hamile kalacak olan bir kızdan doğacağına göre, doğacağı ve yaşayacağı çevre da Kansava bölgesi, yânî Zerdüşt'ün de yaşadığı **İran ve Afganistan** havalisi olacaktır.

Yahudilerce Tanrı, rahmetini Davud Evi üzerine, yâni Mesih ve Kudüs'de oturanlar üzerine indirecektir. Tanrı evini Sion'a kuracak, Mesih de Sion'un bulunduğu Kudüs Şehrine Galile'den gelerek **Kudüs**'ü başkent edinecektir. Kudüs cennet bahçeleri ile dolacak ve hatta ilâhî rahmetle sahil şehri olacaktır. Etrafını, 12 kapısı bulunan ateşten bir sur çevirecek ve içeriye girmek isteyen düşmanları yok edecektir. Şehir, inci ve mücevherlerle süslenecektir. Dağılmış cemaat burada toplanacak ve tozlar içinde muazzam bir ihtişam yükselecektir. Caddeler, evler ve surlar, mücevherlerden inşa edilecektir. Saadet şehrinde Tanrı'nın ebedî ihtişamı ışık olarak şehrin üzerinde parlayacak, güneş ve avm ışığına ihtiyaç kalmayacaktır. Şehir genişleyecek, Şam kapılarına ulaşacaktır.

Hristiyanlarca **Betlehem, Galile ve Kudüs**, İsa Mesih'in faaliyet alanıdır. İsa'nın tekrar dönüşü de bu bölgeye olacak, dünya imparatorluğu Yahudilerde olduğu gibi Kudüs'de kurulacaktır.

Müslümanlarca mehdi, Medineli olacak ve Mekke'ye sığınacaktır. Kendisine Kâbe'de Haceru'l-Esved ile Makâm-ı İbrahim arasında biat edilecek ve vazifeye buradan başlayacaktır. İbn Haldun'un Taberanî'den naklettiği bir hadîse ise göre mehdi, Kudüs'te oturacaktır. Mehdinin Buhara'dan çıkacağı rivayeti de vardır. Mehdinin Şam'da İsa aleyhisselâm ile buluşacağı, Süfyanî (Emeviler) ile Hicaz bölgesinde harbler edeceği ve İstanbul'u feth edeceği rivayetleri de göz önüne alınırsa, mehdinin faaliyet sahasının **Arabistan ve Anadolu** olacağı açıktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerle ilgili çeşitli dinlerin çevre tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilerin genellikle yaşayacakları ve faaliyetlerini gösterecekleri bölgeler, mensup oldukları dinlerin merkez veya yayılma sahalarıdır.
- Tolan, Memphis, Sambhala, Ketumati (Benares), Kudüs ve Mekke gibi kutsal şehirler mehdi zamanında da ona hizmet ederek kutsallıklarını devam ettireceklerdir.
- Mehdilerin dünya hâkimi olacağı söylenirse de, faaliyetleri ile ilgili tasavvurlarda, yalnız mensup oldukları dinin belirli çevreleri zikredilir, bunun dışına çıkılmaz.

III. MEHDİLERİN KİMLİKLERİ

Mehdilerin şahısları hakkındaki tasavvurlar öyle gelişmiştir ki, yalnız faaliyetleri değil, onların âileleri ve soyları, doğumları, sıfatlan, yetişmeleri ve vazife şuurunun kendilerinde doğuşu dahi düşünülmüştür.

AİLE VE SOYLARI

Kuzey Amerika yerlilerinden Montagnai kabilesine göre mehdi diyebileceğimiz Tskabec dünyanın ilk zamanında dünyada yaşayan ihtiyar bir kadın ve erkekten dünyaya gelmiştir. Sauk'larca mehdi olarak geri döneceği beklenen Wisakae, Tanrı'nın dünyada yarattığı ilk insandır. Bütün insanlar ondan türemiştir. Menomi kabilesinin tekrar geri döneceğine inanılan kült kahramanı Manubush da ilk insandır ve yerkızı Nokomis'den meydana gelmiştir.

Azteklerce Quetzalcoatl, bâkire bir kız olan Chimalmo 'nun yeşil bir mücevher taşını yutmasıyla hâmile kalmasından babasız olarak meydana gelmiştir. Dolayısıyla Azteklerin tasavvurlarınca mehdinin baba tarafı tanrılara dayandırılmaktadır.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni Hn-hn şehrinde Nubyalı (Sudanlı) bir kadından doğacaktır. Tasavvur henüz gelişmediği için anne ve babasının ismine rastlanmıyor. Hindularca Kalki Sambhala Şehrinde (Delhi'nin takriben 130 km. doğusunda) Yâjnavalkya mezhebine ait bir Brahman âilesinden doğacaktır.? Babasının ismi Vişnuyaşas, annesinin ismi Sumati veya Vişnukirti olacaktır. Kalki âilenin dördüncü oğlu olarak dünyaya gelecektir. Üç büyük kardeşi ise Kavi, Prâyna ve Sumantu'dur. Bunlar da Vişnu'nun muayyen kısımlarından meydana gelmişlerdir, Vişnu'nun kısmî inkamasyonudurlar.

Kalki gençlik çağma gelince, önce Seylan Kralı Brhadraha'nın kızı Patmavati ile sonra da Bhallâta şehri hükümdan Şaşidhvaya'nın kızı Rama ile evlenecektir. Patmavati'den Yaya ve Viyaya isimli, Rama'dan Meglamâla ve Valâkaha isimli oğulları doğacaktır. Kalki maceralarla dolu bin senelik bir hayat geçirecektir. Nihayet başta Brahma olmak üzere tanrılar kendisine gelerek, artık dünyayı bırakarak Vaykuntha semasına gelmesini ve yüksek hakikat ve faziletleri kendilerine de öğretmesini rica edeceklerdir. Bunun üzerine hâkimiyetini dört oğluna bırakarak önce Himalayalarda inzivaya çekilecek ve oradan da semaya çıkacaktır.

Maytreya dünyaya son defa Ayita Beyi, Ayatasultus'un oğlu olarak Buda Şakyamuni zamanında gelmiş ve büyük talebeleri arasmda yeralmıştı. İstikbalde Ketumati şehri hükümdan Sankha'nın başrahibi Brahmayu veya Subrahmave karısı Brahmavati'nin oğlu olarak dünyaya gelecektir. Esas ismi Ayita ve soy ismi de Maytreya olacaktır. Doğacağı Brahman âilesi, devrin ileri gelen, zengin, kusursuz, asîl bir âilesi olacaktır. Gençlik çağma geldiğinde haremi, yüzbin kadınla dolacak ve başhanımı Candamukhi olacak ve Maytreya'ya Brahmavaddhana isminde bir oğlan doğuracaktır. Zevk u safâ ile 8.000 yıl geçirecek ve' sonunda hakikata kavuşacaktır. Hizmetlerle dolu bir ömürle Maytreya 60.000 veya 84.000 sene yaşayarak hayatının sonunda bir alev şeklinde vücudu çözülerek nirvanaya gidecektir.

Saôşyant Zerdüşt'ün soyundan gelecektir. Zerdüşt üçüncü karısı Hvôvî'ye üç defa yaklaşmış, fakat her defasında tohumu yere düşmüştür. Bu tohumların gücü ve nuru Fravaşiler tarafından hemen alınarak Vourukaşa (veya Kansava) gölüne götürülmüş ve orada saklanmaktadır. Kendisinden sonra her bin senede bu tohumlardan biri hayat bulacaktır. Üçüncü bin yılın sonunda 30 sene kalarak Gôvak- pit adında bir kız bu göle giderek yıkanacaktır. Banyo esnasında Zerdüşt'ün üçüncü tohumu henüz 15 yaşındaki bu bâkire kıza nüfuz edecek ve onu hâmile bırakacaktır. Saoşyant bu kızdan doğacaktır. Saoşyant'ın annesi olacak Gôvak-pit Zerdüşt'ün Frâya ismindeki karısından doğan

Vohuraoça isimli oğlunun soyundan gelecektir. Yani Saoşyant'ın anne ve baba tarafının soyları da Zerdüşt'e dayanacaktır.

Yahudilere göre Mesih, Davud soyundan gelecek ve Betlehemde doğacaktır. İsmi İmmanuel (Allah bizimle) olacaktır. Mesih'in Yahudi olmayan bir kavimden geleceği hususunda bir rivayet varsa da pek rağbet bulmamıştır.

Mesih, genç bir kadından veya bâkire bir kızdan ***(almâh)*** doğacaktır. Pek meşhur olmayan bir rivayette ise Mesih'in Betlehem'de doğduğu, isminin Menahem, babasının isminin Hiskia, annesinin isminin ise Amiels olduğu bildirilmiştir, Bu isimdeki bir kimse M. S. 66 yılında Romalılara karşı ayaklanma suçundan öldürülmüştür.

Hristiyanlarca Yahudilerin beklediği ve Eski Ahid'de haber verilen Mesih, Davud soyundan gelen bâkire Meryem'den doğmuştur. Petrus kendisine beklenen Mesih olduğunu İsa'ya söylediğinde O reddetmemiştir. O, Tanrı'nın oğludur, kendini Şeytan 'dan gizlemek için insan suretinde görünmüştür. Protestanlarca ise, İsa'nın babası Dülger Yusuf'tur. Meryem'ın bâkire olduğu inancı İbranice ***"almah"*** kelimesinin yanlış anlaşılmasından doğmuştur. Ebonit Ter de Protestanların bugünkü görüşünü Hristiyanlığın ilk devirlerinde savunmuşlardır. Ebionitlere göre İsa, Meryem'ın erkek ve kız çocuklarından biriydi, kendisine İsa'yı doğurduğunda bâkire olduğu isnadı ***almah*** kelimesinin bâkire olarak tefsirinden ve Eski Ahid'ın kehanetine uydurmak gayretinden ortaya çıkmıştır. Hatta kardeşlerinden Yakub, ilk Hristiyan cemaatının İsa'dan sonra başkanı olmuştur.

Müslümanlarca mehdinin ismi ***Muhammed*** (veya Ahmed), babasının ismi Abdullah olacaktır. Hz. Muhammed'ın soyundan, Fâtıma evlâdından gelecektir. Abbas oğullarından geleceği veya mehdinin Meryem oğlu İsa aleyhisselâm olacağı şeklinde rivayetler de vardır. Mehdinin Çin ülkesine gideceği ve orada evlenerek bir oğlu olacağı, bu oğlanın dünyada doğacak son erkek çocuk olacağı rivayetler arasındadır. Nihayet mehdi vazifesinin sonunda normal bir şekilde Kudüs'te ölecektir. ,

Şîi Müslümanlarca ise, mehdi gelmiştir. Fakat mehdinin şahsı hakkındaki görüşleri ihtilaflıdır. Keysaniye'ye göre mehdi, Muhammed ibn Hanefiye'dir, ölmemiştir. Hâlen Radva dağında gizlenmektedir. Oniki İmam mezhebine göre ise mehdi, Onbirinci İmam Haşan el- Askerî'nin oğludur. Babası onun mehdi olacağını bildiği için Samarra'da gizli olarak yaşamıştır. Bizans imparatorunun kızı Nargis Hatunla evlenmiştir. **Nargis** İslâmî kabul ettikten sonra imamın evine girebilmek için kendini köle olarak Hasan el-Askerî'ye satmış ve bu evlilikten 12. imam Muhammed Mehdi doğmuştur. Muhammed Mehdi babasının ölümünden sonra gaybeti ihtiyar etmiştir. H.260/ m.873-h.329/m.940 yılları arasında nâibleri vasıtasıyla Şii cemaatım idare etmişse de, daha sonra "***ğaybatu'l-kubra***"ya girerek gözden kaybolmuştur. Halen görüneceği uygun zamanı beklemektedir.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin kimlikleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi ya Sünnî Müslümanlarda olduğu gibi müstakbel bir şahsiyettir veya Şîi Müslümanlarda olduğu gibi tarihî ve müstakbel bir şahsiyettir.
- Genellikle kendi isimleri, anne ve babalarının isimleri belirlenmiştir. Fakat aralarında birlik yoktur. Her dînin kendi kuruluş ve tarihi gelişme özelliğini taşımaktadır.
- Soyları, mensup oldukları dînin peygamberinin veya bir büyük rahibinin veya tanrıların soyuna dayanır.

DOĞUMLARI

Pek çok peygamberin doğumunda anlatılan olağanüstü hâdiselerin benzerlerine mehdilerin doğumlarında da rastlanır. Azteklerce Quetzalcoatl, yeşil bir mücevher taşını yutarak hâmile kalan Chimalmo isimli bir bakireden doğmuştu.

Hindularca Kalki'nin ana rahmine düşmesi üzerine nehirler ve dağlar, semavî varlıklar ve Tanrılar, ata ruhları sevinçlerinden şarkılar söyleyecek ve oynayacaklardır. Doğduğunda göbeğini Mahasasti (Durga'nın tezahür şekli) keserek dadısı olacaktır. Sâvitri, çocuğu Ganj suyu ile yıkayacaktır. Yer Tanrıçası ana sütünün hayat özünü şifalı sözlerle verecektir. Haberi işiten Brahma, Kalki'ye dört kollu şeklini bırakarak normal insan suretini alması için haber gönderecektir. Annesi Sumati sevincinden rahiplere yüz inek bağışlayacaktır. Vişnuyasa da oğluna Vedaların istediği şekilde merasimle isim verecektir. İsim verme merasimine Râma, Kripa, Vyâsa ve Drauni gibi ilâhlar, dilenci şeklinde genç

hariyi görmeye gelip önünde diz çökecekler ve merasimden sonra da gözden kaybolacaklardır.

Budistlerce Ayita Maytreya’nm annesi Brahmavati, hâmileliğinin onuncu ayında bir çiçek bahçesine gidecek ve orada bir çiçek ağacının yanında dururken, hiç acı duymadan **Ayitâ**’dan kurtulacaktır. Ayita, annesinin normal rahim yolundan değil, kamının sağ tarafından güneşin buluttan çıktığı gibi dünyaya çıkıverecektir. Anne vücudunun kirleriyle kirlenmeyecektir. Saçtığı nur üç âlemi aydınlatacak ve sanki yeni doğmamış gibi yürüyüp yedi adım atacaktır. Ayağını bastığı yerde ise mücevher lotos çiçekleri fışkıracaktır. Göğün çeşitli istikâmetlerine bakarak, ***Bu benim son vücudumdur, artık hiçbir doğumun olmayacağı, nirvanaya gireceğim*** diyecektir. Bu arada nagalar bu yeni doğmuş çocuğa taze sular ve güzel çiçekler serpeceklerdir. Maytreya’nm doğum günü hâmile olan bütün kadınlar da zeki erkek çocuklar doğuracaklardır.

Saoşyant’ın annesi Gôvak-Pit, midyenin inciye hâmile kaldığı gibi, gölde yıkanmasıyla Saoşyant’a hâmile kalacak ve onu bâkire olarak doğuracaktır.

Mesih’in doğum günü kutsal mabed yıkılacaktır. Doğumunu Mîkâil dünyaya ilân edecektir.

Hristiyanlarca İsa Mesih, İlâhi kelimeden hâmile kalan bâkire Meryem’den doğmuştur ve Eski Ahid’in kehaneti gerçekleşmiştir. Üç hakîm veya müneccim Mesih’in doğumunu yıldızların durumundan anlayarak biat için Betlehem’e gelmişler ve bebek Mesih’in önünde diz çökerek, ona altın ve günlük hediye etmişlerdir. Mesih’in doğumunu öğrenen Kral Hirodes korkarak çocuğu öldürtmek istemişse de, Allah, meleği vasıtasıyla Dülger Yusuf’u uyarıp Mısır’a kaçmasını emretmiştir. Betlehemde doğan bütün erkek çocuklar öldürüldüğü halde, Meryem ve Yusuf’un Mısır’a kaçmasıyla İsa Mesih ölümden kurtulmuştur.

Şîilerce 12. İmam Muhammed Mehdi’nin doğumuyla mucizeler birbirini tâkip etmiştir. Doğduğu zaman orada bulunan **halası Hakîme**, bebeğin ***Tanıklık ederim ki Allahtan başka Tanrı yoktur, dedem Allah’ın resulu idi, babam da mü’minlerin emîri ve Allahın dostudur,*** dediğini işitmiştir. Babası yeni doğmuş oğlunu görmek için içeri girdiğinde, onu sünnet edilmiş olarak bulmuştur. Babası ile mükemmel Arapça konuşmuştur. O sırada etrafını kuşlar sarmış. Babası çocuğu kuşlara verip, **“Ona iyi bakın ve her kırk günde bir getirin”** demiş, kuşlar da çocuğu alarak semada kaybolmuşlardır. Annesi Nergis Hatun endişeyle sorunca, babası onun süt emmeyeceğini, kuşun da ***Kutsal Ruh*** olduğunu söylemiştir. Kırk gün sonra eve gelen Halime, çocuğu bir yaşında gibi büyümüş ve yürüyor görmüştür. Çocuk kısa zamanda büyüyüp olgunlaşmıştır.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdilerin doğumları ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:</u>

- Quetzalcoatl, Saoşyant ve İsa babasız olarak olağanüstü bir şekilde hâmile kalan bâkire kızlardan doğarlar.
- Mehdilerin doğumlarında olağanüstü hâdiseler görülür.
- Doğan bebeği ziyaret için semavî varlıklar veya yüksek şahsiyetler, bilge kişiler gelirler.
- Doğan bebekler hemen mucize gösterirler.

Yalnız bu görüşler yukarıda zikredilen, genellikle mehdileri tarihî şahsiyetler olan dinlere aittirler. Konfuçyanizm, Taoizm ve Sünnî İslâm’da bu konuyla ilgili tasavvurlar mevcut değildir.

VARLIK VE SIFATLARI

Mehdilerin varlıkları bazen normal insanlarınkinden ayrı, sıfatlan daha olağanüstü olarak tasavvur edilmektedir. <u>Quetzalcoatl beyaz sakallı ve beyaz renkli, yabancı bir kıyafet giymiş bir adam olarak tasavvur edilir.</u> Sonra gizliliği ihtiyar etmiş ve döneceği günü beklemektedir. Seher yıldızı olarak gökte tasavvur edildiğine göre, ilâhî varlığına da inanılmış olmalıdır.

Kalki, Tanrı Vişnu’nun müstakbel avatarasıdır. Tanrı’nm bir Brahman âilesindeki inkamasyonudur. Mahiyet bakımından o bir tanrıdır. Beyaz bir at üzerinde, silâhlı, etrafa korku saçan bir süvari şeklinde tasavvur edilir. Vücudundan güzel bir koku yayılır. Ruhu açıklık, iyilik ve hikmetle doludur. Sarı kahverengi bir cildi vardır. Ay gibi parlaktır, nurundan görenlerin gözü kamaşır.

Maytreya kâmil bir aydınlatıcı, bütün ilimleri ve doğru yolları bilen yüksek bir Buda’dır. O, tanrıların ve insanların kurtarıcısıdır. Sonsuz bir merhamete sahiptir. Vücudunda esas, pek çok yan alâmetleri vardır. Cildi altın rengindedir, üzerine toz yapışmaz. Etrafına ışık saçar. Kâmil bir güzelliğe sahiptir. Boyu 28 arşın uzunluğunda, göğsü 25 arşın enindedir. Gözleri büyük, mavi ve parlaktır. Gece ve gündüz açık durur. 12 millik bir dâirede büyük, küçük her şeyi görür. Vücudunun nuru 25 mil

mesafeyi aydınlatır. Onun nuru bir şimşek gibi parlaktır. Ayağım bastığı yerden lotos çiçekleri fışkırır. İsteğine göre vücudunu büyültür veya küçültebilir, hatta görünmez yapabilir. Bir anda on yöne sıçrayabilir. Portrelerinde şişman, güler yüzlü, bir elinde gül, diğer elinde inci tutan bir kimse olarak tasvir edilir. Tibetliler ise onu, sandalyesine oturmuş etrafına kanun vaz eden bir prens şeklinde tasvir ederler.

Konfuçyanizmde mehdi, yüksek bir azizdir. O, gayet berrak görür, her şeyi işitir, her şeyi bilir. Geniş kalpli, açık ellidir. Yumuşak huyludur. Buna mukabil çok kuvvetli ve cesaretlidir. O, semaya göre yaratılmıştır. O, hakikati kavramış ve ona nüfuz etmiştir. Onun, örneği gökyüzü; üstadı hakikattir. O, fazilet içinde kaybolmuştur. İsterse kendini herhangi bir eşyaya dönüştürebilir. Ruhu, yeri göğü doldurur, kâinatı ihata eder. Onun nereden geldiği, nereye gittiği bilinmez. O öyle büyüktür kî, haricinde hiç bir şey yoktur. O, yüksek Tao vahyinin taşıyıcısıdır.

Taoizm'e göre ise kutsal Vâhid'i (Kutsal Bir'i) ihata eder. Bu ihatada, ihata edilenin varlığı "Bir'in varlığına, yâni Tao'ın varlığına nüfûz eder. Böylece kutsal kimsenin varlığı, Tao'ı tasvir eden kelimelerle anlatılabilir. Bu gerçeği ise ancak negatif kelimeler ifade edebilir kî, O en yüksek ve ezeli gerçektir. O, bir varlık veya var olmuş değildir, O boşluktur, **"ben"**in yokluğudur. Normal insanın nefret ettiği terkedilme ve yalnız kalma azlıktır. Yumuşaklık ve zayıflık, çocukluk ve sadelik, Tao'da olduğu gibi Taoizm'in mehdisinin, kurtarıcısının alâmetidir. Onun ahlâkının esası ise, sevgi, kanaat ve fazilettir.

Saoşyant da İlâhî vasıflara sahiptir. Ahura-Mazda'nın ilk yaratıklarındandır ve ölümsüz kutsallardandır. Mânevi yiyeceklerle yaşar. Vücudu güneş gibi parlaktır. Üstün bir güce sahiptir ve etrafı altı gözle görür. Bununla beraber bir insan olarak tasavvur edilir.

Yahudilerce Mesih bir insanoğludur, İnsanî bir tabiata sahiptir. Fakat o meshedilmesi dolayısıyla kutsal bir güce sahip olur. Tanrı'nın himâyesi sayesinde o günah işlemez, masumdur, günahsızdır. Tanrı onu her an günahtan korur. Mesih'i diğer insanlardan ayıran husus, onun Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olması, Tanrı'nın özel lütfuna sahip bulunmasıdır.

Hristiyanlarca Mesih, Meryem oğlu İsa'dır. O, Davud soyundan olmakla beraber, gerçekte normal bir insan değil, insan şekline girmiş ilâhî bir ruhdur. İnsanlardan ayrı bir tabiata sahiptir. O, Tanrı'nın oğlu, ilâhî ruhun inkamasyonudur. Işıktan olma bir ışıktır. Çarmıha gerildikten sonra göklere gitmiştir. Fakat vazifesini tamamlamadığı için tekrar gelecektir. O, nûranî bir varlık olup, Tanrı'nın cevheriyle onun cevheri aynıdır. Görünüş bakımından o, Âdem'e benzer. Çünkü o ikinci Âdem'dir. Âdem'in kaybettiği nuru, ebedî hayatı geri getirecektir. Ruh bakımından da Âdem'in ruhuyla aynıdır. Saf, lekesiz bir cevherden, semavî elementlerden yaratılmıştır. İlâhî tabiata sahip olduğu için, manevî güçlerle donanmıştır. Bu yönden o, insanlardan ayrılmıştır. İnsanları kurtarmak için acı çekmiştir.

Müslümanlara göre mehdi, peygamber soyundan bir kimse olacaktır. Mahiyet bakımından o, normal bir insandır. Yaratılış ve ahlâk yönünden Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme çok benzeyecektir. Onun gibi, açık alanlı, kartal burunlu, iri gözlü, kaşları kavisli, dişleri parlak ve seyrek olacaktır. Yüzünde bir ben bulunacak, sakalı sık olacak ve omuzunda Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin nübüvvet nişanına benzer bir nişan bulunacaktır. Orta boylu, uylukları uzun, rengi esmer, Arap rengi olacaktır. Dilinde ağırlık bulunacak, yavaş ve ağır konuşacaktır. Vazifeye 30-40 yaşlarında başlayacak, son derece dindar ve gönlü, Tanrı sevgisi ve korkusuyla dolu olacaktır. Üzerinde pamuklu bir aba taşıyacaktır. İlim ve hikmet sahibi olacak, hatta kuşların ve diğer bütün hayvanların dilinden anlayacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin varlık ve sıfatlan ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdiler normal insan şeklinde görülmekle beraber, gerçekte onların ilâhı bir kişiliğe sahip olduğuna veya üzerlerinde Tanrı'nın özel rahmetinin bulunduğuna inanılır.
- Üstün bir zekâ, cesaret ve güzelliğe sahiptirler.
- Olağanüstü bir ilim ve iman sahibidirler.
- Genellikle mensup oldukları dînin kurucusuna benzerler.
- Günahsızdırlar, hata yapmazlar.
- Diledikleri zaman mucize gösterirler.

EĞİTİM VE İRŞAT KAYNAKLARI

İnsanların çocukluk ve gençlik devirlerinde aldıkları eğitim ve öğretimin meslek hayatlarındaki kuvvetli tesiri, mehdiler için de düşünülmüş olmalıdır kî, mehdilerin eğitim ve öğretimleri ile ilgili tasavvurlar, temel prensipler bakımından bütün dinlerde paralellik arzetmektedir. Hinduizmde Kalki, öğrenim yaşına gelince Hinduizmin kutsal kitaplarından olan Vedalan Guru Rama Yamadagnya yanında tahsile başlayacak ve kutsal kitapları öğrenecektir. Yine 64 türlü yay kullanmasını ve diğer harb sanatlarını öğrenecektir. Bunlar, müstakbel hayatında daima yolunu aydınlatacak, müşkilâta düşünce de tanrıların vahyi kendisine ulaşacak, yol gösterecektir. Meselâ, Koka ile yapacağı kutsal savaşta onu silâhıyla öldüremeyecek ve müşkil bir vaziyete düşecektir. O anda Tanrı Brahma, Koka'nın silâhla değil, aynı anda vurulacak iki yumruk darbesiyle öldürülebileceğini Kalki'ye vahyedecektir. Bu vahyi alan Kalki, savaşı kazanacaktır. Yılanların şehrine yapacağı seferde olacağı gibi, semavî sesler kendisine ve askerlerine tehlike anlarında yardım edecektir.

Budistlerce Maytreya, selefi Buda gibi refah içinde büyüyecektir. Ailesi, oğullarının çeşitli mevsimlerde rahat edebilmesi için dört ayrı saray yaptıracaktır. Maytreya'nın hareminde hiç bir organında noksanı olmayan, mücevherlerle süslü, uzun, orta ve kısa boylu tam yüzbin kadın bulunacaktır. Zaman zaman eğlenmek için parkta dolaşmaya çıkacaktır. Bir gezintisinde, Buda Şakyamuni'de olduğu gibi bir yaşlıya, diğerinde bir hastaya, üçüncüsünde bir cenazeye rastlayarak dünyanın zevklerinin fânî olduğunu anlayacaktır. **Kral Sangha**'nın hediye ettiği mücevher koltuğun Brahmanlar tarafından bir anda parçalandığını görmesi bardağı taşıran son damla olacak ve sarayını terk ederek Ketumati şehri yakınında bir ormanda bulunan **NâgaPuspa** ağacı altında düşünmeye başlayacaktır ve daha önce Şakyamuni'nin kavuştuğu hakikate o da kavuşacaktır. Buda'nın öğretisiyle Maytreya'nın ki arasında bir fark bulunmayacaktır. Maytreya da Budizm'in dört kutsal hakikatim ilân edecektir.

Konfüçyüs de diğer din kurucuları gibi kendisinden sonra gelecek müstakbel kurtarıcının, mehdinin kendi sözlerini değiştirmeyeceğini, kendisini tasdik edeceğini haber vermiştir. Mehdi, üstün kabiliyetleriyle görme, işitme, hissetme ve tanıma gücüyle gerçeğe nüfûz edecek, gözlem ve zekâsıyla mutlak hakikati bulacaktır. Artık o, göğün bir aynası olacak, açıkladığı her şeye halk hemen inanıp amel edecektir.

Mecusilerce Saoşyant'a Avesta rehber olacaktır. O, Zerdüşt'ün öğretilerini iyice öğrenecektir Şeriatının yasaklarım tutacak, yalan ve kötülüğü kaldıracaktır. Bunların dışında karşılaşacağı zorluklarda kendisine Ahura-Mazda'nın vahyi yardımcı olacaktır.

Yahudiler de Mesih'in eğitim ve öğretimiyle ilgili açık bir ifadeye rastlamıyoruz. Belki de iyi bir Müslüman için Kur'an ve hadisleri öğrenmek ne derece tabiî ise, Yahudiler için de dînî bir önderin Eski Ahid'i, Talmud ve Midraş'ı tahsili, öğrenmesi tabiî görülmüş ve ifadeye ihtiyaç duyulmamış olabilir. Zaten vaaz edeceği hakîkatlar Tevrat, Talmud ve Midraş gibi kutsal kitaplara dayanacaktır. O, yeni bir şeriat getirmeyecek, ancak mevcut şeriatı zamana göre tefsir edecek ve uygulayacaktır.

İsa Mesih'in, Yahudiliğin bir mezhebi olan Essenî'ler arasında yetişmiş olabileceği kanaati yaygındır. Üstadı vaftizci Hz. Yahya, Essenî mezhebindendi. İsa, kendisinin yeni bir şeriat getirmediğini, eski Yahudi şeriatını tamamlamak için geldiğini, Yahudiliğin kutsal kitaplarına tâbî olduğunu ifade etmiştir. Dindar bir Yahudi olarak ömür sürmüş, yazılı bir şey bırakmamıştır. Paulus ve taraftarlarınca ise, İsa'nın sözlerinin tamamen aksine, onun Yahudi şeriatını kaldırdığı, dünyaya kanun ve günah bağlarından uzak bir serbestlik getirdiği iddia edilmiştir.

Müslümanlarca Allah, mehdiyi bir gecede vazifesine lâyık kılacaktır. Artık mehdi Kur 'an ve Sünneti kendisine rehber edinecek, ihya etmedik sünnet, kaldırmadık bid'at bırakmayacaktır. Kur 'an'ı iyi anlayacak, mânasını iyi bilecektir.

Şîilerce imamlar, özellikle 12.İ mam Muhammed Mehdi, Tanrı'nın özel bir lütfuna sahiptir. Daha ana rahminde iken konuşmasını, ibâdeti ve Kur'an okumasını öğrenir, çocukken de meleklerden öğrenimine devam eder. Kutsal Ruh onu hatadan korur. Mehdi yeni bir şeriat getirmez, ancak o, mevcut şeriatın bâtınî mânasını zamana göre açıklar ve halka gizli ilimleri öğretir.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin çeşitli dinlerdeki yetişme ve irşat kaynaklarım özetlersek:

- Mehdiler mensup oldukları dinlerin kutsal kitaplarını eğitim çağlarında en iyi şekilde tahsil ederler.

- Harb ve silâh kullanma sanatlarını öğrenirler.
- İrşat kaynakları mensup oldukları dinlerin kutsal kitaplarıdır. Yeni bir problemle karşılaştıklarında Tanrı onları vahiy ve ilhamıyla irşat eder, onlara doğru yolu gösterir.

VAZİFE ŞUURUNUN DOĞUŞU

Yeni Gine Yerlileri arasında 1893 yılında meydana gelen Milne Bai hareketinde, genç mehdi, kendisinin Mukaddes Ruh tarafından vazifeye çağrıldığını, ölmüş atalarının ruhlarıyla ilişki kurduğunu açıklamışta 1940 yılında Filo hareketinde ise bayan mehdi, rüyasında Gök Tanrı'nın hitabına mazhar olduğunu ilân ederek faaliyetine başlamıştı. 1933-1936 hareketinin kahramanı **Mehdi Marafi** ise vahyini Şeytan'dan aldığını ve kendilerine yardım vaat ettiğini açıklamıştır.

Yine, Yeni Gine ElopSolop bölgesindeki mehdi harekâtının kahramanı, kendisinin ata ruhları tarafından vazifeye çağrıldığım, vahiy aldığını söylemiştir. Amerika'da Cartago şehri yakınındaki Quimbaya köyü yerlilerinin 1546 yılındaki ayaklanmasında da harekâtın kahramanı, kendisine ata ruhlarının vahyettiklerini vc emir verdiklerini söylemişti. 1921 yılında Afrika'da Yukarı Nil bölgesinde Dinka kabilesinin mehdisi de kendisini, Gök Tanrıdan vahiy aldığını, vazifeye çağrıldığını iddia etmişti.

Hindularca Kalki'nin hocası Rama, Kalki'ye Vedaları ve diğer kutsal bilgileri öğrettikten sonra, kendisinden ayrılmadan önce talebesine hayatının amacını ve görevini açıklayacak, onun kaliyuganın kirlerini temizlemek için geldiğini, dünyada adaleti hâkim kılacağını, Şiva'nın ona sihirli bir at, bir papağan ve harb aletleri hediye edeceğini haber verecektir. Bu suretle Kalki gerçek kimliğini ve görevlerini öğrenecektir. Sonra **Şiva**'ya dönerek dua edecek ve duasının sonunda Şiva kendisine bir at, bir papağan ve silâhlarını hediye edecektir. Artık bundan sonra Kalki kimliğinin ve vazifelerinin şuuruna ermiş olarak seferlerine başlayacaktır.

Budistlerce Kral Sangha, günün birinde Maytreya'ya mücevher bir koltuk hediye edecektir. Maytreya da onu Brahmanlara verecektir. Brahmanlar ise koltuğu Maytreya'nın gözleri önünde parçalayıp aralarında bölüşeceklerdir. Bu güzel koltuğun bir anda parçalandığını gören Maytreya, dünyadaki her şeyin böyle fanî olduğunu bütün çıplaklığı ile hissedecek ve düşünmeye başlayacaktır. Bu düşünce, kendisini öyle rahatsız edecektir kî, gece yarısı sarayını terk ederek Bodhi ağacı Nagapuspa altına giderek oturmaya ve düşünmeye başlayacaktır. Yine aynı gece henüz sabah olmadan mutlak hakikate ulaşacaktır. Maytreya, etrafını bir kalabalığın sardığını görecek ve hepsinin Buddha Dharma'yı öğrenmeye geldiklerini, çünkü Buda Şakyamuni'nin daha önce haber verdiği, halkın beklediği kimsenin kendisi olduğunu anlayacaktır. Artık bundan sonra Maytreya tebligata başlayacaktır.

Hristiyanlarca İsa, Vaftizci Yahya'nın talebelerindendi. Yahya'nın temel görüşü, kıyametin yaklaşmakta olduğu ve beklenen Mesih'in hemen görüneceği idi. Bu görüşünü halka da ilân ediyor, yakında gelecek felâketlerden kurtulmaları ve mesih devrinin seçkinleri arasına katılmaları için isteyenleri vaftiz ediyordu. Yahya'nın yaptığı bu vaftiz, bir nevi İslamiyet'teki boy abdesti gibi bir taharet işlemi idi. Yahya, kendisini beklenen devrin öncüsü olarak görüyordu. Vaftiz olmaya gelenler arasında İsa da vardı. Sıra ona gelince: ***"Ben senin tarafından vaftiz olmaya muhtacım, sen bana mı geliyorsun***?" diyerek İsa'nın önüne geçmek istedi. Fakat İsa'nın ısrarı üzerine Yahya, İsa'yı vaftiz etti. İsa vaftizden hemen sonra Kutsal Ruh'un bir güvercin şeklinde kendisine geldiğini gördü ve gökten sesler işitti. Bu olaydan sarsılan İsa, çöle giderek inzivaya çekildi ve olanları anlamaya çalıştı. Kısa bir inzivadan sonra İsa, kendisinin beklenen Mesih olduğu şuuruna ulaştı ve tebligata başladı. Hatta baş hahamın ***Sen Mesih misin?*** sorusuna, ***"ben oyum"*** cevabını verdi.

Müslümanlarca mehdinin kendini ve vazifesini idrak etmesi hususunu ***"Mehdi, bizden yani, ehli beyttendir. Allah onu bir gecede ıslah eder"*** hadisinde görüyoruz. Hadisteki ***'yuslihuhû "*** kelimesini İbn-i Mâce'nin şârihi esSindî, ***rüştünü ilham eder*** şeklinde mânalandırmaktadır. Ali b. Muhammed el-Kârî ve müsteşrik Rosenthal da aynı mânayı anlamaktadır. Biz buradan Allah Teâlâ'nın bir gece mehdiye ilhamda bulunarak, kendisinin mehdi olduğunu ve bu vazife için olgunlaştığı şuuruna eriştireceği mânâsını anlamaktayız.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerde vazife şuurunun doğuşu hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilik vazifesine dâvet Tanrı veya ruhlardan gelir.

- Mehdinin hocasından gelir.
- Budizm'de olduğu gibi mehdi, vazife şuuru kendi içinde doğar ve buna tahsilinde edindiği bilgiler de yardımcı olur.

IV. MEHDİLERİN FAALİYETLERİ VE SOSYAL ÇEVRELERİ

Mehdilerin faaliyetleri genellikle güçlü bir hükümdar ve kumandan olarak dış düşmanlara karşı ülkesini koruyucu, içte ise milletine cennet saadetini tattıracak ideal bir sosyal reformcu, devlet adamı, ülkede ideal bir dinî hayatı gerçekleştirecek bir peygamber, bir rahip olarak tasavvur edilmektedir. Bu faaliyetlerinde bazı yardımcılarının ve dostlarının, muhalif ve düşmanlarının da bulunacağı düşüncesi de ihmal edilmemiştir.

SİYASÎ FAALİYETLERİ

Budizm dışında mehdi tasavvurunun bulunduğu dinlerde, mehdilerin faaliyetlerinin ağırlık merkezlerini, onlardan beklenen siyasî başarılar teşkil etmektedir. Yeni Gine de Keram Nehri civarı halkı, gelecekteki yerli bir hükümdarın yabancıları ülkelerinden kovacağına, daha sonra ülkeye refah ve saadet getireceğine inanırlar. Kızılderililer de istikbalde bir hükümdarın geleceğine, beyazları ülkelerinden çıkaracağına inanırlar. Yine Kuzey Amerika yerlileri arasında tezahür eden **"Ghost- Danc"** hareketlerinde, müstakbel mehdi diyebileceğimiz hükümdarların gelerek, ülkelerini yabancılardan kurtaracağına, onları imha edeceğine, daha sonra da sosyal reformlara girişeceğine inanılmaktadır. Eski Amerika yerlilerinden Aztekler de Quetzalcoatl'ın geri dönerek idareyi tekrar eline alacağına, ülkeyi şer güçlerden kurtaracağına inanıyorlardı.

Eski Mısırlılarca Ameni, Yukarı Mısır tahtına oturacak ve ülkesini Aşağı Mısır'la birleştirecek, düşmanlarım sindirecekti. Ülkesine göz diken Asyalıları ve Libyalıları yok edecekti. Etrafına hâkimiyetini öyle kabul ettirecekti ki, kimse saldırmaya cesaret edemeyecekti. Kaleler askersiz olacak, çeşmeler açık bulunacaktı.

Hindularca Kalki, hükümdarlık tacını giyecek ve çevresi kendisine bîat edecektir. Daha sonra Kalki silâhlarını kuşanıp atma binecek ve dalâlet ülkelerine seferlere girişecektir. Düşmanlarının başında Budistler gelecek ve büyük bir Budist ordusunu çetin savaşlardan sonra imha edecektir. Sonra Himalayalardaki devlerle ve Hindistan sınırlarını zorlayan vahşi milletlerle (Türkler ve diğerleri) savaşarak, hepsini imha edecek ve dünyayı şerlerinden kurtaracaktır. Zehirli kızın yaşadığı yılanlar ülkesi Kâneani'ye hücum ederek, kızın ve ülkenin tılsımını bozacaktır. Yeraltı dünyasının küfürbaz kralı Baliyi bozguna uğratacaktır. Bu suretle yeraltında veya yerüstündeki günah ülkelerine yirmi sene içinde son verecektir.

Buda'nın siyasi faaliyetleri olmadığı gibi, Maytreya'nın da siyasî faaliyetleri olmayacaktır. Fakat diğer dinlerdeki mehdilerin siyasî ve sosyal faaliyetlerini Maytreya devrinin faziletli hükümdarı Sankha ve oğulları yerine getirecek, ülkenin düşmanlarını yok edecektir. Ülkenin sınırlarım denizlere ulaştıracaktır.

Konfüçyanizm'de mehdi bir hükümdar olacaktır. Aynı zamanda O bir kutsaldır. Kendi içinde taşıdığı Tao'ın varlığına ve insanların ve eşyanın varlığına nüfuz edebilir, gök ve yer gibi yaratıcı güce sahiptir. O, varlık kalabalığının üzerine başım kaldırınca, bütün ülkeye sükûnet gelir. O, insanlara, hayvanlara, eşyaya yânî bütün tabiata müessirdir. O, her şeye ciddi ve gerçek olarak hâkimdir. Onun tesirinden kimse kendini kurtaramaz. O, bu hâkimiyetiyle bütün varlıkları kemalâta, doğruya sevk eder.

Taoizm'de mehdinin aktif bir hükümdarlığından, faaliyetinden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü dînin temeli pasiflik üzerine kurulmuştur. Mehdi ulvî hedeflerine aktif olarak değil, pasif olarak, faaliyet göstermeden varır. Kim kavga etmezse, onunla dünyada kimse kavga etmez. Mehdinin varlığının cevherinde yoğunlaşmış olan kuvvetten, **Tao** ve **Te'**nin sessizlik ve boşluğa çekilmiş kuvvetlerinden mehdiye kuvvet akın eder ve ondan dışarı fışkırır. Bütün eksikleri doldurur, eğrileri doğrultur, boşları doldurur, eskileri yeniler. Bu kuvvet tamamen kendi kendine tesir eder. Mehdi ise pasifliğini dâima muhafaza eder. Mehdinin aydınlığı ve berraklığı kuvveti taşır, kuvveti aktarır. Onun faaliyeti faaliyetsizliktir. Konuşması susmaktır. Mehdi konuşmadan doğruyu bulur, düşünmeden hedefine varır. Çünkü onun ruhu gök ve yere nüfuz eder. Onun anlayışı kâinatı ihata eder. Eşyalar

onun karşısında emrine ve hizmetine hazır olarak durmak zorundadır. Onun tesir sahası bütün yeryüzüdür. O, herkese yardım eder. Ölü ruhlarının insanlara kötülük etmelerine mâni olur. Mehdi inzivada olmaz, O tahtında ve kendisine götürülen sosyal vazifelerin içinde olur. Fakat O, insanlara aktif olarak tesir etmez. O, kendinin Tao ile dolu misâliyle müessir olur. Halk kendisine olan itimadı hisseder ve dolayısıyla kendini serbest görmez. Mehdinin muazzam gücünü görür ve onu sever. Mehdinin tesiri öyle saftır kî, sıfatı yoktur. O herkese müessirdir.

Mecusilerce Saoşyant gerçek bir hükümdar olacak, dördüncü bin yılında dünyayı hâkimiyeti altına alacak ve karanlık kuvvetleri imha edecektir. Nihayet dördüncü bin yılın hâkimiyetini Tanrı Ahura-Mazdaya devredecektir.

Yahudilere göre Mesih, Tanrının yeryüzündeki vekilidir. Bu sebeple o hem Yahudi milletine, hem de Yahudi olmayan milletlere hâkim olacaktır. Bir dünya imparatoru olarak müminlere Tanrı'nın rahmetini, küfurbazlara da lânetini getirecektir. Hâkimiyetini kabul etmeyenler karşılarında İlâhî cezayı bulacaklardır. Mesih âdil bir hükümdar olarak Davud'un tahtından ülkeyi idare edecektir. Halkını ve ülkesini düşmanlara karşı koruyacak, ülkesinin sınırlarını kuzeyde ve güneyde denizlerden denizlere, doğuda nehirlere, batıda dünyanın ucuna (okyanusa) ulaştıracaktır. Zâlim hükümdarları perişan edecek, Kudüs'ü putperestlerden temizleyecek, günahkârları toprak çanak gibi paramparça edecektir. Dağılmış İsrailoğullarını tekrar toplayacak, Roma'yı fethedecek, Habeşistan, Mısır ve Arapları vergiye bağlayacaktır.

İsa da bir Yahudi olarak yukarıda zikrettiğimiz tasavvurlara sahipti. Talebeleri, üstatlarının Yahudiliğin beklediği hükümdar olduğuna, vaat edilenin yakın bir zamanda kendisine verileceğine inanıyorlardı. İsa da aynı kanaatta idi. Bir gün şakirtlerinin bu iddiasına tahammül edemeyen Ferisilerden bazıları İsa'ya, "***Muallim***, ***Şakirtlerini azarla***", demişlerdi. İsa da onlara, ***'eğer bunlar susarlarsa, taşlar bağıracaktır"***, diyerek onları reddetmişti. Daha Sonra Kudüs'teki Roma Valisinin, "***sen Yahudilerin Kralı mısın?"*** sorusuna İsa, "***söylediğin gibidir*** ", diyerek cevap vermişti. Beklenen gerçekleşmeyince, Hristiyanlar Mesih'in eksik kalan vazifesini tamamlamak için tekrar geleceğine, daha önce ölmüş Hristiyanları da, o günün ihtişamından nasiplerini almaları için dirilteceğine inanırlar.

Müslümanlara göre mehdi, dünya hâkimi bir hükümdar olacak, Hint hükümdarları kendisine boyun eğecektir. Mekke ve Medine arasında "***Beyda***" mevkiinde kendisine hücum eden bir orduyu mağlûp edecektir. Arabistan yarımadasında hükümdarlık iddiasında bulunacak olan Süfyânî'nin ordusuyla müteaddit defalar karşılaşacak ve sonunda onları tamamen imha edecektir. **Mehdi, Bizans orduları ile savaşacak ve nihayet İstanbul'a kadar ilerleyerek İstanbul'u fethedecektir.** Mehdinin harplerdeki gayesi, Müslüman olmayanları İslâm'a dâvet olacaktır. Bunun için İslâm'ı dünyaya yayıncaya kadar savaşacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin siyasî faaliyetleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdiler devlet reisi olarak ülkelerinin idaresini ellerine alacaklardır.
- Ülkelerini istilâ eden yabancıları çıkaracak veya ülkesine saldıran düşmanlan sindirecektir.
- Ülkelerinin bütünlüğünü ve sulhunu bozan iç düşmanlarla savaşarak onlan bertaraf edeceklerdir.
- Rivayetlerde, mehdilerin ülkelerinin hudutlarını yeryüzüne yayacakları, bir dünya imparatorluğu kuracakları bildirilirse de, anlatılan faaliyet sahaları mensup oldukları dînin yayılma sahaları dışına çıkmaz.
- Taoizm hariç bütün dinlerde mehdiler, hedeflerine aktif faaliyetlerle varırlar.

SOSYAL FAALİYETLERİ

İlkel kavimlerde birdenbire ortaya çıkan İlâhî kahraman, insanlara kültür vasıtalarını vermekte, ziraatı öğretmekte, kanunlar vaz etmekte ve nihayet tekrar geleceğini vaad ederek gizli bir şekilde kaybolmaktadır. Yeni Gine Biak adası yerlilerince eski kültlerinin kahramanı Mansren, bir gün tekrar geri dönecek ve adada adaleti hâkim kılarak çalışmayı, sefaleti ve ölümü ortadan kaldıracaktır. Kızılderililerce de müstakbel hükümdar ülkede adaleti hâkim kılacak, ülkeye refah ve saadet

getirecektir. Yine Kuzey Amerika'da, bütün "Ghost-Dance" hareketlerinde müstakbel kurtarıcının ülkeden hastalıkları ve sefaletleri kaldıracağına ve milletini refaha kavuşturacağına inanılmaktadır. Bu sosyal tasavvurlar, Eski Amerika yerlilerinden Azteklerde de vardı.

Eski Mısırlılarca da Ameni, ülkeye mutlak adaleti getirerek, zulmü ortadan kaldıracaktır. Ülkeye sulh ve sükûn hâkim olacak, sığırlar tarlalarda çobansız dolaşacak, geceleri kimse bağırıp çağırmayacak ve ülkede üzüntülü kimse kalmayacaktır.

Hindularca da Kalki, dünyada mutlak sulhu hâkim kılacak, gıda maddelerini çoğaltacak, hastalıkları kaldıracaktır. Artık dünyada hırsız ve haydutlar kalmayacak, bozulan kast sistemleri yeniden kurulacak ve her biri kendi derecelerine göre vazifelerini yapacaklardır. Kalki, cemiyetin selâmeti için her türlü sarhoşluk veren maddeleri, et yemeklerini ve ziyam kaldıracaktır.

Diğer dinlerdeki mehdilerin sosyal faaliyetlerini, Budistlere göre Maytreya devrinin dindar hükümdarı yapacaktır. Ülkesinde adaleti ve sulhu hâkim kılacak, ülkeyi saraylarla, eşi görülmemiş çeşitli zenginlik ve ihtişamla donatacaktır.

Konfuçyanizmde mehdi, yere, göğe, dağlara ve nehirlere, tanrılara ve ruhlara hâkimdir. O, mânevî gücüyle, hastalıkları, anormal yaratılışları ve nizamsızlığı ortadan kaldıracaktır. Ahlâkî açıklamalar yapacak, yeni bir kültür düzeni kuracak ve yaşadığı çağı düzeltecektir.

O, insanları uygun mevkilere getirecek ve kendi ruhî gücüyle onları içten idare edecektir.

Mecusilerce Saoşyant ülkesini ilâhî kanunlara göre idare edecek insanların tabiatlarını değiştirecektir. Hastalıkları, ihtiyarlığı ve ölümü dünyadan kaldıracaktır. Artık dördüncü bin yılın sonuna doğru insanlar yalnız sıvı yiyeceklerle beslenecekler, yalan ve karanlık kısımlarım yok edeceklerdir.

Yahudilerce Mesih, ülkesini ilâhî kanunlara göre idare edecek ve ülkesindeki bütün milletleri sulh ve refah içinde yaşatacaktır. **Dünyadan harbi kaldıracak, kılıç ve mızrak gibi savaş aletlerini ziraat aletlerine dönüştürecektir.**[4] Savaş arabaları, ok ve yay kırılacak, kanlı çizme ve elbiseler yakılacaktır. Dünyadan her türlü zulmü kaldıracak, adaleti hâkim kılacaktır. Halkını sefaletten kurtaracak, fakirlere yardım edecek, ülkenin topraklarım güllük ve gülistanlığa çevirecektir. Ülkesini zelzele, açlık ve hastalık gibi her türlü felâketlerden emin kılacaktır. Onun ülkesine hâkim kılacaktır. Devrinde mesut olmayan kimse kalmayacaktır. Hatta hadımlara dahi evlenme, çocuk sahibi olma imkânı sağlayacaktır.

Müslümanlarca da mehdi, hâkimiyeti süresince adaletten ayrılmayacak, her işi hak ve adalet ölçüsüyle yapacaktır. Böylece ondan yer ve gök ehli razı olacaktır. Devlet ve millet refah içinde yüzecek, hazine yardım etmek için ihtiyaç sahibi kimseyi bulamayacaktır. Cemiyetin düzeni için zinayı, müskiratı ve bütün kötü alışkanlıkları kaldıracaktır. İyileri mükâfatlandıracak, kötüleri cezalandıracak, yeryüzünü emniyet ve sulha kavuşturacaktır. Mehdi bütün hareketlerinde Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yolunu takip edecek, ülkesinde adaleti hâkim kılacaktır.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdilerin sosyal faaliyetleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:</u>

- Mehdiler ülkelerinde mutlak adaleti ve sulhu hâkim kılacaklar;
- Sefaleti önleyecek ve ülkelerini refaha kavuşturacaklar;
- Hastalıkları ortadan kaldıracaklar;
- İnsanlar arasındaki sosyal ilişkileri düzene koyacaklar;
- Ülkelerini îmar ederek ihtişamını artıracaklardır.

DÎNÎ FAALİYETLERİ

İnsan, kalben ulûhiyetle temasa geçmek, o güç ve ihtişamdan hissedar olmak ister. Tanrı ile ilişki kurmayı, Tanrı'nın kendisiyle ilgilenmesini arzu eder. Tanrı'dan bir şeyler beklerken O 'na da bir şeyler vermek ister. Bu karşılıklı davranışların müşahhas şekli kültlerdir. Fakat hiçbir din, mevcut kültlerinin yerine getirilmesinden tatmin olmaz. Ancak bunların mehdi zamanında, onun zoruyla ideal tatbikatım bulacağını ümit eder. Mehdiler bir peygamber gibi dînin zayıflayan öğretisini yenileyerek güçlendirecek, bir rahip gibi de ihmal edilen kültlerin yerine getirilmesini sağlayacaktır.

Eski Mısırlılarca Ameni, hakikati tebliğ edecek, yalanı kaldıracak ve dîni ihya edecektir. Tanrıların

[4] Yeşiller hareketinin temel fikri Mehdiye dünyayı hazırlamak.

memnun olacağı işleri yapacak, onların rızasını kazanacaktı.

Hindularca Kalki, Kaliyugada kaybolan Brahmasutra'lan, Veda'ları ve Purana'ları tekrar ortaya koyup açıklayacak, kaybolan kast kanunlarım ilân edecektir. Yeni Kritayuga insanlarının ruhlarına berraklık getirecek, kalblerini iyilik ve hikmetle dolduracaktır. Kaybolan dharmayı (öğretiyi) yeniden ortaya koyacak, bu suretle insanlar Hinduizmi doğru şekilde öğreneceklerdir.

Kalki, bir rahip gibi hayatın gayelerine göre kurban takdimlerinde bulunacaktır. Babasının ölümünde cenaze merasimim bizzat kendisi icra edecektir. Veda tahsilini ve sadakaları yeniden düzene koyacaktır. İnsanların ibadetlerini yerine getirmelerini, mabet yapmalarını, kurban sunmalarını sağlayacaktır. Artık Kalki'nin icraatıyla devrin rahipleri Veda âlimi olacaklardır. Kadınlar adaklarına sadık kalacaklar, tanrılara hürmeti elden bırakmayacaklar, bol bol kurban takdiminde bulunacaklar ve kocalarına sadakat göstereceklerdir. Kşatriyalar kurban işlerine gereken önemi vereceklerdir. Vaişyalar Vişnuya olan vazifelerini ihmal etmeyeceklerdir. Sudra'lar ise kastlara hürmet ve hizmet ederek hizmetlerinin karşılığı olarak Kalki'nin efsanelerini dinleme şansına sahip olacaklardır. Bütün insanlar Samsaradan (ruh göçünden) kurtulmak için tapa (zühd) temrinleri yapacaklardır. **Kalki kutsal kanunlara uymayanlarla, ibâdeti terkedenlerle savaşacak, dini, hayata hâkim kılacaktır.**

Budizm'de, Maytreya inzivadan sonra hakîkata kavuşarak, geri kalan hayatım hakîkatların tebligatıyla geçirecektir. Bu hakikatler; sadaka vermek, davranışlarda ahlâkî kurallara uymak, tefekkür etmek, kutsal şeylere hürmet, büyüklere hizmette bulunmak ve dünyaya sırt çevirmektir.

Bunlar, hayatın ızdırap olduğu, ızdırabın menşei, ızdıraba gâlib gelme hakikatlerini kişiye öğreten vasıtalardır. Maytreya tebligatıyla milyonlarca, milyarlarca kişiyi irşat edecektir. Hatta zamanın kral ve kraliçesi de saraylarım bırakarak zâhitliğe başlayacaklardır. Maytreya bazen talebeleri ile şehirde sadaka toplayacak ve tarikatın temel prensiplerinden birini yerine getirmiş olacaktır. Maytreya yalnız zamanının insanlarım hidayete kavuşturmakla kalmayacak, daha önce ölerek cehenneme gitmiş varlıkların ızdıraplarını da duyarak onları da hidayete kavuşturacak, cehennemden kurtaracaktır.

Zerdüştîlerce Saoşyant, insanlara Ahura-Mazda dinini öğretecektir. O rahiplerin en yükseğidir, kutsal işleri eksiksiz yapacaktır.

Yahudilerce Mesih'in en önemli vazifesi Allah'a iman mevzuunu öğretmek, O'nun varlığını, kâinata hâkimiyetini, tarihin yöneticisi olduğunu insanlara anlatmaktır. Hakkı ve doğruyu tebliğdir. O, Tevrat'ı yalnız Yahudilere değil, Yahudiler dışındaki ***bütün-milletlere*** de öğretecek, adaleti ve hakikati konuşacaktır. Yehova ona her sabah ilâhî hakikatları vahyedecek, o da gündüz bunları halka tebliğ edecektir. İnsanlara doğru yolu gösterecektir. O, İsrailoğullarına otuz kanun daha getirecektir. Bütün insanların Allah'a kulluk etmelerini sağlayacak, İsrailoğullarının affı için kefaret olarak oruç tutacak, hatta kendini hadım edecektir. Zamanında mabet tekrar yaptırılacaktır. Devamlı vaazlar yapılacak, şeriat harfıyyen tatbik edilecektir. Kudüs dışındaki insanlar seneden seneye Kudüsü ziyaret edecek ve Kulube bayramını (Sukkoth) kutlayacaklardır. Günah İsrailoğullarından kalkacak ve halk birbirlerine adaletle muamele edecek, hürmet gösterecektir. Çünkü, ilâhî ruh halka dökülecek ve halkın kalbleri yenilenecektir. Denizin su ile dolduğu gibi, ülke imanla dolacak, ihtiyar, genç, kadın, erkek herkes hikmetli sözler konuşacaktır. Allah Teâlâ'nın İsrailoğullarıyla yapacağı yeni bir ahit, artık kâğıt üzerine değil, insanların kalplerine yazılacaktır.

Hristiyanlığın ilk zamanlarında İsa Mesih Peygamber olarak kabul ediliyordu. İsa da aynı kanaatteydi ve vazifesini şöyle sayıyordu:

"Rabbin Ruhu üzerimdedir,
Çünkü fakirlere müjdeyi
Vazetmek için beni meshetti.
Beni esirlere azatlık ve körlere
Gözlerinin açılmasını ilân etmeye,
Ezilenleri kurtuluşa kavuşturmaya
Rabbin makbul yılını ilân etmeye gönderdi.

Bir peygamber olarak da tabuttaki bir gencin ölüsünü diriltmek, kuyu başında rastladığı kadının gizli sırlarını açıklamak gibi birtakım mucizeler göstermiştir. Vaazlarında ise ibadet ve inançla ilgili konularda talebelerini aydınlatıyordu.

Müslümanlarca mehdi, Hz.Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yolunu takip edecek, bütün sünnetleri ihya edecek, Müslümanlar arasındaki çöküntüyü bertaraf edecektir. Kendisi bir hata yapmayacaktır, çünkü bir melek daima onu hatadan koruyacaktır. O, mezhepleri kaldıracak, saf dinden başka bir şey bırakmayacaktır. Mehdi peygamber gibi mucizeler gösterecektir. Diktiği kuru bir kamış, anında yeşerip yapraklanacaktır. Havada uçan kuşa işaret edince, kuş eline düşüverecektir. **Tâbutu's- Sekine'yi meydana çıkararak, Tevrat'ın aslını bulacaktır**. Dînî önder olarak bulunduğu yerde imameti kendi üzerine alacaktır. Hatta Hz. İsa onun arkasında namaz kılacaktır. Sâlih amelleriyle Allah Teâlâ'nın rızasını kazanacak, ülkesini İlâhî rahmete boğacaktır.

Yukanda incelediğimiz mehdilerin dînî faaliyetleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:

- Tâbi oldukları dinlerin öğreti ve kültlerine uyacaklar;
- Zayıflayan veya kaybolan eski dînin inanç ve ibadetlerini tebliğ ederek eski dîni yeniden canlandıracaklar;
- Kutsal kitaplarım zamana göre tefsir edecekler;
- Dînî kültleri kendileri yerine getirdikleri gibi, tebalarının da yerine getirmelerini sağlayacaklar;
- Şeriatı (dîni kanunları) ülkelerine hâkim kılacaklar;
- Gerektiğinde mucizeler göstererek faaliyetlerinin tesirini artıracaklardır.

ÖNCÜ VE YARDIMCILARI

Mehdilerin siyasî önder durumunda olmaları sebebiyle kendileri ve iktidarları için birtakım ortam hazırlayıcılar ve yardımcılar da tasavvur edilmiştir.

a. Öncüleri ve Ortam Hazırlayıcıları

Yeni Gine Numfoor adasındaki mehdilik hareketinde (1911), Koreri ismindeki yerli, kendisinin müstakbel mehdi Mansren'in öncüsü olduğunu ve beklenen günün yaklaştığını söylemiştir. Fakat mehdi öncüsü Koreri Hollandalılar tarafından yakalanarak çalışma kampına gönderilmiştir.

Hindularca kaliyuganın akşam kızıllığı başlayınca, Ay Sülâlesi'nin Bhrgu Ailesinden Pramiti isminde bir kimse çıkacak ve kötülüklerin düşmanı olacaktır. Etrafındaki yüzbinlerce silâhlı Brahman'ın kumandanı olarak barbarlara hücum edecek, Şudra Krallarını ve Hindu olmayanları imha edecektir. Pramiti bütün dünyaya hâkim olacaktır. Kendine başkent olarak Ganj ve Yamuna arasındaki bölgeyi seçecek ve Kalki için uygun ortam hazırlayacaktır.

Budistlerce Maytreya'nın öncüsü Buda Şakyamuni 'dir. Buda kendisinden sonra Maytreya'nın geleceğini, onun zamanında doğabilmenin şartlarını, devrin ihtişamını ve Maytreya'nın gücünü haber vermiştir. Hatta talebelerinin Mahakaşyapa'ya elbisesini vererek, elbiseyi Maytreya'ya vermesini emretmiştir.

Saoşyant'ın öncüleri ise kendisi gibi Zerdüşt'ün neslinden birinci binin ve ikinci binin sonunda gelecek olan Hoşedar (Viştaspa=Uchşyatereta) veHoşedarmah (Fraşauştra=Uchşyatnemah)dır. Hoşedar'ın annesi Nâmık-pit'ın soyu, Zerdüşt'ün Aurvij ismindeki karısından doğan cğlu Isatvâstra'ya, Hoşedarmah'nın annesi Veh-pit'in soyu ise yine Zerdüşt'ün **Aurvij** ismindeki karısından doğan Franya adındaki oğluna dayanacaktır. Zamanı gelince Zerdüşt'ten sonra birinci binin sonuna doğru Namık-pit, ikinci binin sonuna doğru **Veh-pit Kansava** gölüne giderek banyo esnasında gölde gizli olan Zerdüşt'ün tohumlarından hâmile kalacaklar ve Saoşyant'ın öncülerini doğuracaklardır. Bunlar otuz yaşına girdiklerinde karanlık güçlerle mücadele edecekler ve Mecusiliği kuvvetlendirmeye çalışacaklardır.

Yahudilerce Mesih'ın Öncüsü İlya (Eliyyahu)dır Peygamber Malaki mesihden biraz önce İlya'nın geleceğini müjdelemiştir: ***İşte, Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce, ben size peygamber İlya 'yı göndereceğim*** İlya"nın bu gelişi her hangi bir bayram gününe tesadüf etmeyecektir. Çünkü O, kavminin bayram hazırlığını bozmak istemeyecektir. O, Mesih'in gelmesinden üç gün önce Filistin dağlarında görünecek ve Mesih'in gelmesini müjdeleyecektir. Daha sonra Mesih'e başrahip olarak hizmet edecek, Yahudilerin âile hayatlarını düzenleyecek, şer'î ve dînî meseleleri halledecektir. Kudret helvasını, kutsal suyu ve kutsal mesh yağım, Harun'un asasım (sopasını) geri getirecektir.

Hristiyanlarca İsa Mesih'in öncüsü Vaftizci Yahya'dır. O, vadedilen günün yaklaştığım hissederek bunu tebliğe başlamıştı. Yahya, ***tövbe edin, çünkü göklerin melekûtu yakındır***,' diyerek Ürdün Nehri kenarında kendine gelenleri vaftiz ediyordu. Bu arada İsa'yı da vaftiz etmişti. İsa, onun hakkında:

'Âdem'den Vaftizci Yahya'ya kadar doğanlar arasında, Vaftizci Yahya'dan daha büyük kimse yoktur, diyerek onun büyüklüğünü anlatmıştır.

İslâmiyet'in sünnî kaynaklarına göre mehdinin öncüleri, başlarında el-Hâris b. Harrat'ın bulunacağı doğudan çıkacak siyah bayraklılardır. Şîilerce genellikle benimsenen görüşe göre, mehdi 12. İmam Muhammed b. Hasan olduğuna göre, 11 . İmam Haşan el- Askerî onun öncüsü sayılır. Tabiî bu öncüler 12, imam zincirinin ilk halkası olan **Hz. Ali b. Ebî Tâlib kerremallâhü vecheye** kadar götürülebilir.

Yukanda incelediğimiz mehdi öncüleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi ve öncüleri arasındaki zaman farkı çeşitli dinlere göre değişmektedir.
- Mehdi öncüleri, mehdilerden önce gelerek mehdilere uygun vazife ortamını hazırlayacaklardır.
- Mehdilerin gelmekte olduklarını müjdeleyeceklerdir.
- Öncüler, mehdilerin vazifelerini, mehdilere göre daha küçük oranda yapacaklar veya Budizm'de ve Hristiyanlık 'ta olduğu gibi yapmışlardır.

YARDIMCILARI

Kuzey Amerika yerlilerinden Algonkinlerin Montagnai kabilesince Tsekebec, âhir zamanda gökten dünyaya geri dönüşünde herkese görünmeyecektir. O, kendisine bazı kimseleri yardımcı olarak seçecek ve onlara görünecektir. Bu kimseler dünyanın ileri gelenleri olacaklardır. Tsekabec ne yapılması gerektiğini onlara söyleyecek ve onlar vasıtasıyla dünyadan kötülükleri kaldıracak, adaleti hâkim kılacaktır.

Hindularca Kalkinin bütün seferlerinde kardeşleri ve akrabaları kendisinin yanında yer alacaklardır. Daha sonra Kral Maruve Kral Devâpi de Kalkiye bîat ederek seferlerinde ona yardım edeceklerdir. Kalki'nin en büyük yardımcısı ise Tanrı Şiva'nın kendisine hediye edeceği atı ve papağanı olacaktır. Atı onu her arzu ettiği yere götürecek ve savaşlarda onunla beraber savaşacaktır. Papağanı ise dünyanın çeşitli yerlerinde olup bitenler hakkında Kalkiye haberler getirecektir.

Konfuçyanizm'e göre mehdinin, insanların ve eşyanın varlığına nüfuz etme kabiliyeti, onu hayvanların da cevheri yapar. Tüylü hayvanların cevheri **"KİLİN"**dir. Kanatlıların cevheri ***anka kuşudur.*** Kabukluların cevheri ***kaplumbağa,*** pulluların cevheri ise ***ejderhadır.*** Bunlar kutsal hayvanlardır. Mehdinin yardımcılarıdır. Mehdi bu hayvanlarla göğe, yere, dağlara ve nehirlere hâkim olur, onlara düzen verir.

Mecusilerce Saoşyant'ın onbeş erkek ve onbeş kızdan oluşan bir yardımcılar grubunun olacağından haber verilmektedir. Saoşyant'ın şeytanî güçlerle mücadelesinde ve diğer ıslah hareketlerinde yardımcılarının sayısı çeşitli rivayetlere göre değişmektedir. Bunlar: <u>altı ölümsüzler, yedi veya onbir yadımcı erkek, bin erkek ve bin kız yardımcılardır.</u> Bunların içinde en meşhuru kahraman Sâma- Keresaspadır. Dabbetu'l-Arz misali ejderha Azi Dahâka'nın Demavend dağı altındaki hapsinden kurtulması üzerine, onunla son savaşını yaparak Azi Dahâka'yı öldürecektir.

Hristiyanlıkta İsa Mesih'in yardımcıları olarak oniki havarisini görüyoruz. Onun dünyadan ayrılmasından sonra Hristiyanlığın Yahudilikten ayrılıp yeni bir din olmasını sağlayan, geliştiren havarileridir. Fakat yeryüzüne tekrar gelişinde kendisinin yardımcıları melekler olacak, Mesih'in yanında muhaliflerine karşı savaşacaklardır. Bu muhalifler dünyevî hükümdarlar ve hayvanlardır. Hayvanların muhalifler arasında gösterilmesinin sebebi, onların şeytanın emrinde olduklarına dâir bir inançtan gelmektedir.

Müslümanlarca mehdinin en büyük yardımcısı Hz. İsa'dır. Dünyaya inişinde onun cilt rengi beyaz, saçları siyah ve uzun, yüzünde pek çok ben bulunacaktır. Bir bedevî kadınıyla evlenerek ondan bir çocuğu olacaktır. Kırk sene yaşayacak ve Medine'de ölerek Hz Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yanına gömülecektir. Hz İsa, mehdinin yardımcısı olarak Deccal'i öldürecek, domuzları imha edip haçları kıracaktır. Yahudi ve Hristiyanların İslâmî kabulünü sağlayacak. **Ye'cüc ve Me'cüc** ordusunu duasıyla imha edecektir. Yani Allah, mehdinin duası üzerine, mehdiyi yormadan, lûtfu ilâhisiyle onları yok edecektir.

Mehdiyi gerçekten anlayanlar Küfe ariflerinden dokuz kişi olacaktır. Bunlar mehdinin vezirleri olacaklar ve kendisine her bakımdan yardım ederek, ülke ve devlet işlerinin ağırlığını paylaşacaklardır.

Mehdinin yardımcıları genellikle Arap olmayan milletlerden olmakla birlikte Arapça konuşacaklardır. Bunların sayılan Bedir savaşma iştirak edenlerin sayısı kadar, yâni 313 kişi olacaktır. Ayrıca Ashab-ı Kehf'in de Muhammed Ümmeti olma şerefine ulaşabilmek için mehdinin yardımcıları arasına katılacağı rivayet edilir. Mehdinin muhafızları ise Cebrâil ve Mikâil olacaklardır. Yani mehdinin içinde bulunduğu sosyal ve fiziki çevre, aynen peygamberin sosyal ve fiziki çevresi gibi olacaktır.

Şîilerce, onikinci imam Mehdi Muhammed b. Hasan'ın yardımcılarına ***sefir*** (elçi, temsilci) denir. Mehdi halkın suallerine, ihtiyaçlarına elçi ve temsilcileri vasıtasıyla cevap verirdi. Bunların ilki Osman b. Said Ömer'dir. Onu oğlu Muhammed b. Osman tâkip etmiştir. Daha sonra Ebu'l-Kasım Huseyn b. Rûhî Navbahtî ve Ali b. Muhammed Saman elçilik vazifesini üzerlerine almışlardır. Muhtaru's- Sakafî de kendini Mehdi Muhammed el-Hanefî'nin yardımcısı olarak îlân etmişti.

Yukarıda incelediğimiz mehdi yardımcılan hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilerin yardımcıları insan, hayvan veya meleklerden meydana gelirler.
- Mehdilere her türlü din ve dünya işlerinde yardımcı olurlar.
- Mehdi yardımcılarının hizmet ağırlığını genellikle savaşlar teşkil eder. Mücadelelerinde mehdiyi yalnız bırakmazlar.

Yani mehdinin yardımcılarının mahiyet ve işleri, peygamberlerin yardımcılarının mahiyet ve işlerine benzemekle birlikte, hayvanların da etkinliği düşünülürse, daha da genişlemiş görünüyor. Peygamberlerin zaman ötesinde daha da güçlendirilmiş paralelleri görünümündedirler.

MUHALİF VE DÜŞMANLARI

Dünyada bütün insanların mutlak surette memnun olabilecekleri bir idareyi tasavvur etmek mümkün fakat tesis etmek mümkün değildir. Bir idare ne kadar iyi ve ideal olursa olsun, bundan tatmin olmayan bir muhalefetin, hatta bir düşmanlar grubunun bulunması tabiîdir. Nitekim peygamberlerin de açık veya gizli düşmanları olmuştur. Aynı husus mehdiler için de tasavvur edilmiş ve mehdilerin muhalifleri ve düşmanlarının kimler olabileceği henüz onlar gelmeden tesbit edilmiştir. İlkel kabileler arasında gördüğümüz mehdilik hareketlerindeki düşmanlar genellikle ülkelerim istila etmiş Hristiyan sömürgecileri ve misyonerleridir. Mehdilerin bu ortak düşmanlarını Tahiti, Yeni Zelenda, Havâi ve Fici adalarında, Yeni Gine, Kuzey Amerika ve Güney Amerika yerlileri arasında, nihayet Afrika yerlilerinde görüyoruz.

Eski Amerika yerlilerinden Azteklerce Quetzalcoatl'ın muhalifi Gece ve Harb Tanrısı Tezkatlipoca idi. Onun büyücü' ve entrikacılığı ile Quetzalcoatl ülkesini terke mecbur kalmıştı.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni'nin düşmanı ise, Mısır'a sık sık saldıran Asyalılar ve Libyalllardır. Mehdi Ameni Asyalıları kılıcı, Libyalıları ise ateşi ile yok edecekti.

Hindularca Kalki'nin muhalif ve düşmanları Hindu olmayanlardır. Bunların başında Hinduizm'i ve Vedaları terk etmiş Kikata'lar gelmektedir. Bunlar muhtemelen Budizm'i kabul etmiş Arya ırkından olmayan Güney Hindistan halkı olmalıdır. Hindulara göre bunlar, asiller ve diğer kast sınıflarını kaldırarak para, kadın ve nefsanî zevklere kendilerini vermişlerdi. Yine Kalki'nin en büyük düşmanı Budistlerin şahs-ı mânevîsi olan Buda'dır. Kalki'nin Buda ile yapacağı savaşlar ve zaferleri romantik bir ifade ile anlatılır.

Kalki'nin diğer büyük düşmanı, Kaliyuganın şahsı mânevisi Kali ve Yeraltı âleminin hâkimi Bali'dir, Bunlar Kuzey ve Batı Hindistan'ın, Hindu olmayan halklarının reisleridir. Kalki bunlarla savaşarak Hinduizm'i yeryüzüne hâkim kılacaktır.

Budistlerce Maytreya henüz Tuşita semasından yeryüzüne inerken Şambala'da Budizm'in düşmanlarıyla büyük bir savaşa girişecek ve hepsini mağlub edecektir. Bu düşmanlar, Hindular ve Müslümanlardır. Budaların en büyük düşmanı Mara'vı ise Maytreya imana getirecektir. Mara da kötülükleri bırakıp Budistlere yardıma koşacaktır.

Mecusilerce Saoşyant'ın iki düşmanı olacaktır: Druy (yalan) ve onun lideri Angra-Mainyu (şeytan). Saoşyant Angra-Mainyu'yu güçsüz hale sokacak, druy'u dünyadan kaldıracaktır. İki ayaklı cinsin bütün şeytanlarını imha edecektir.

Yahudilerde kötülüklerin ve Mesih muhalefetinin önderliğini ifade eden bir kavramla karşılaşmıyoruz. Ancak Mesih'in düşmanı olarak İsrail'in komşularını görüyoruz. Bunlardan Fars krallarını, melekler, tahtlarında yakalayarak sürüye saldıran aç kurtlar gibi parçalayacaklardır. Yine

Asurlular da Mesih'in düşmanı olarak Allah tarafından imha edileceklerdir. Moab ve Şit (Seth) oğulları parçalanacaktır. Ye'cüc ve Me'cüc ise Kudüs'ü 12 ay süreyle kuşatacak, fakat Allah onları ateş, hastalık, yağmur ve dolu ile imha edecek, leşlerini vahşi hayvanlar ve kuşlar temizleyecektir. Silâhlarının ağaç kısımlarından İsrailoğullarının yedi senelik yakacakları çıkacaktır. Yânî o günde Tanrı, olağan dışı bir mücadele ile kendi lütfu ile Mesih muhaliflerini bertaraf edecektir. Mehdinin yorulmasına pek ihtiyaç kalmayacaktır.

Hristiyanlarca Mesih'in düşmanı Deccal'dır. Fakat Deccal mefhumu İsa'ya muhalefet edecek bir şahıs olmaktan ziyade Hristiyan olmayanları, Hristiyanlığa muhalefet eden herkesi içine alır. İsa Mesih'in istikbaldeki birinci derece düşmanları, dünyevî hükümdar ve hayvanlardır. Çünkü her ikisi de Şeytan'ın hizmetindedirler. Bunun için de melekler tarafından yok edileceklerdir. Şeytan, bir melek tarafından bağlanarak 1000 senelik Mesih devrinde hapsedilecek ve insanları aldatmasına engel olunacaktır. Mesih'ten beklenen icraatı, melekler yapacaktır. O, bir nevi düğmeye basıp zamanı başlatandır. Ancak bin senenin sonunda şeytan bağlarından kurtularak serbest kalacak, taraftarlar toplayacak ve bozgunculuğuna tekrar başlayacak, askerleriyle Kudüs'ü kuşatacaktır. Fakat dünyanın süresinin dolması sebebiyle Allah, şeytan askerlerini imha edecek, kendim de ateşe atacaktır.

Müslümanlarca mehdinin muhalif ve düşmanları, **Arabistan'da hükümdarlık iddia edecek olan Süfyânî (Ebu Süfyan'ın soyundan gelen Emeviler),** Bizans İmparatorluğu ve Deccal'dır. Süfyânî büyük cüsseli, yüzünden cesaret alâmetleri fışkıran bir kimse olacaktır. Soyca Hz. Ali kerremallâhü veche ile de akrabalığı bulunacaktır. Önce Şam'ı ele geçirecek, orada ordular hazırlayarak bütün Arabistan'a hâkim olmaya çalışacak ve orduları mehdinin ordularıyla pek çok defalar çarpışacaktır. Süfyânî küfür ve ahlâksızlığı da yaymaya çalışacak ve Şam mescidinde bir kadınla açıkça zina edecektir. Sonunda mehdinin askerleri tarafından yakalanarak **Bâbu'r Rahme** (veya Ceyrun Kapısı) denen yerde mehdinin emriyle katledilecektir. Burada işaret edilen, Emevi hânedanı ve liderlerinden biri olmalıdır. Özellikle Şam'dan bahsedilmesi, merkezlerinin Şam oluşundan kaynaklanmış olabilir.

Mehdiye muhalif (yabancı) devlet olarak Bizans'ı görüyoruz. Mehdinin ordusu Bizans ordusuyla defalarca savaşacak, nihayet onları mağlûp ederek İstanbul'a kadar ilerleyecek ve şehri fethedecektir. <u>Çünkü rivayetlerin ortaya çıktığı devirlerde Sasani devleti çökmüş, tek muhalif otorite Bizans kalmıştı.</u>

İstanbul'un fethinden yedi yıl sonra Deccal çıkacaktır. İBN ARABİ DECCAL'IN H.743/M.1342-43 YILINDA ÇIKACAĞINI HABER VERMİŞTİ. Deccal'ın çıkacağı yer hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bunlara göre o, Şam ve Irak arasında **"Ha"** mevkiinden veya Merv Yahudileri arasından veya Horasan'dan veya **Kûtât'**dan veya **Matule** denen denizdeki **ESBAHAN ADASI**'ndan çıkacaktır. Deccal birtakım tabiatüstü güçlere sahip olacak, istediğinde buluttan yağmur yağdıracak, çölde ot bitirecek ve ölüleri diriltecektir. Bu üstün kabiliyetiyle peygamberliğini ve sonra da ulûhiyetini iddia ederek halkı İslâm'dan uzaklaştırmaya çalışacaktır. Bir gözü kör olacak ve alnında ***kefere*** yazacaktır. Bunu yalnız Müslümanlar okuyabilecektir. Saçları kıvırcık olacaktır. **Deccal halen Umman denizinde bir adada hapistir.** Dünyadaki ömrü kırk sene veya kırk ay veya kırk gün olacaktır. Öyle görünüyor ki bu rakamlar kehanetin birer çokluk ifadesidir ve kimin neye göre bu kehanette bulunduğunu anlamak da oldukça zordur. Deccalı öldürme görevi ise Hz İsa'ya ait olacaktır. İsa, Deccalı **LÜDDİN** kapısında (Kudüs yakınlarında bir köy) veya **TELİ** (Beni Kilab bölgesinde küçük bir nehir) harbinde öldürecektir. Mehdinin diğer bir düşmanı geleneksel düzenin savunucusu gibi görünen, fukaha olacaktır. Çünkü Mehdi gelince bütün sorunları kendisi çözecek ve mezhepleri kaldıracak, fukahanın imtiyazı kalmayacaktır. Fakihler onun ölümüne fetva vermek isteyecek fakat kılıcından korktukları için susacaklardır. Kalben nefret edecekler, buna rağmen hükümlerini de kabul edeceklerdir.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdilerin düşman ve muhalifleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:</u>

- Mehdi muhalifi Aztekler de olduğu gibi bir Tanrı veya kötü bir ruhtur.
- Ülkeyi istila eden yabancılardır.
- Bu kimseler mehdinin temsil ettiği dinden olmayanlardır.
- Sosyal nizamın ve sulhun bozucuları olarak görülen siyasi muhaliflerdir.

V. MEHDİLERLE İLGİLİ SEMBOLLER

Bazı eşya veya mefhumlar kutsalla olan temasları dolayısıyla muhtevalarım teşkil eden varlıklardan ayrılarak özel bir kutsiyet ve yeni bir mana kazanırlar. Meselâ Hristiyanlarda görülen küçük bir çarmıh tahtası, o şekil verilmeden önce basit iki çubuk parçası iken, bu çubukların birbirine dik olarak üst üste konmasından sonra, anlamı birdenbire değişmekte, kendisine hürmet edilen, tesadüfen yere düşse endişe edilen, büyük günah işlenildiği endişesiyle, tövbe için özel âyin ve ibâdetler düzenlenen bir nesne olmakta ve özel anlam kazanmaktadır. Matematiğin üç sayısı Hristiyanlarca ulûhiyet ifadesiyle kutsallaşıp, sembolleşirken, Müslümanlarca ***bir*** sayısı onun yerini almaktadır. Bir rakamının Arapça karşılığı olan ***vâhid*** ve ***ehad*** kelimeleri Allah'ın isim ve sıfatlarından sayılmaktadır.

SUN'Î NESNELER

Yeni Gine ve Malenezya'da kutsal devir, ata ruhlarım ve mehdiyi getirecek ***Cargo*** gemisi ile açılacaktır. Bu gemi her türlü zenginlikleri de beraberinde getirecektir. Bu gelişi kolaylaştırmak için yerliler kutsal ***Cargo evleri*** inşa etmişlerdir. Müstakbel gemiyi temsil eden eşya ve evler kutsal sayılır. Savaş aletlerinin kutsiyetine özellikle inanılmakta ve bazı yeminler bu silahların yanında yapılmaktadır. Kalki, Şiva'nın kendisine hediye edeceği kılıcı ve zırhı kullanacak, İndra'nın hediye edeceği savaş arabasına binecektir. Müslümanlarca mehdi seferlerinde Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin kılıcını ve gömleğini, taşıyacaktır. Muhtemelen gömlek, zırh vazifesini görecek olmalıdır.

Sopanın (âsâ) da büyük güç taşıdığına inanılır. Önceleri bir ağaç ve silâh kültüyle ilgili olmalıdır. Hz. Musa'nın mucizevî sopası meşhurdur. Efsaneye göre Başhaham, Meryem'e koca seçmek istediğinde üçbin talib çıkar. Taliplere birer kuru sopa verilir. İçlerinden yalnız Dülger Yusuf un sopası yeşerir. Bunun üzerine Meryem Yusuf la nişanlanır. İsa Mesih'in de ölüleri dirilten bir sopasının olduğu rivâyet edilir.

Bayrak, ulûhiyetin güncel sembolüdür. Mısır hiyerogliflerinde tanrı olarak mânâlandırılmıştır. Buda, kendisine bayrak hediye edenlerin Maytreya zamanında tekrar dünyaya gelecek ve Maytreya'ya cemaat olabileceklerini müjdelemiştir. Mehdi ile ilgili hadislerde de bayrağı İlâhî rahmetin, mehdinin gelişinin sembolü olarak görüyoruz. Doğudan çıkacak Siyah Bayraklılarla (Abbasilere işaretti) mehdi hâkimiyeti kurulacaktı. Bu bayrak Allah yolunda mücadele eden bir cemaatin sembolü olduğu gibi, Hz.Ali kerremallâhü veche soyunun da acılı işareti olmaktadır.

Hristiyanlarca Mesih'ın üzerinde can verdiği çarmıh kutsaldır. Çünkü o cennet ağacından yapılmıştı. Yine onun sembolü olarak yapılan haç işaretleri bugün bütün kilise ve Hristiyan evlerinin süsüdür. Bunların mucizevî güçleri hakkında pek çok hikâyeler anlatılır.

Mehdilerle ilgili kutsal objelerden biri de elbiselerdir. O, yalnız bir örtünme vasıtası değil, gizli bir güce sahip olan cinsi organların muhafazasıdır. Taşıyıcısında olan ruh gücü elbiseye geçmektedir. Buda Şakyamuni kendi keşişlik elbisesini talebelerinden Kaşyapa ile Maytreya'ya göndermiştir. Maytreya da bu kutsal elbiseyi almak için Kaşyapa'yı arayacaktır. İsa Mesih tekrar geldiğinde Tanrı ona muhteşem bir elbise tediye edecek ve onun parıltısı dünyanın diğer ucundan görülecektir. Mehdi ise Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin gömleğini bularak onu seferlerinde zırh gibi taşıyacak, bu gömleğin manevî gücünden yararlanacaktır.

Mehdilerin heykel ve resimleri de kutsal nesneler arasındadır. Kalki, başına hükümdarlık tacını giymiş, elinde kılıç, arkasında beyaz atıyla duran bir hükümdar olarak tasvir edilir. Maytreya ise elinde bir lotos çiçeğiyle veya Tibet resimlerinde olduğu gibi lotos üzerine oturmuş olarak tasvir edilir. Hindistan'daki tasvirlerinde o sandalyeye oturmuş, ders anlatan bir öğretmen görünümündedir. Elinde bir su kabı ve teşbih tutar veya sadece bir lotos çiçeği taşır.

Kutsal Maytreya heykellerinin en meşhuru İndus kenarında Ta- Li-Lo (Darel veya Darda) denen yerde yapılmıştı. Rivayete göre ağaçtan yapılan bu heykelin yüksekliği arşın idi: Burası uzun zaman ziyaretgâh olarak rağbet görmüştü. Kore'de South Chusei (Chung Chong) vilayetinde **Kwanckokji** mabedinde takriben bin sene önce yapılmış Maytreya'nın taş heykelinin yüksekliği 55 fit, eni 30 fit'dir. Burası Budistlerin önemli ziyaretgâhlarından biridir**.** Çin'deki Maytreya heykelleri mütebessim, şişman bir adam şeklindedir ve elinde bir saadet paketi taşır.

Hristiyanlığın başlangıcında sûret yapmak yasaklanmıştı. Fakat bu din, Gnostisizmin (Batınîliğin ?) gizemli etkisine fazla direnememiş, sûret yapma geleneği yeniden yayılmış ve kutsallaşmıştı. Bu suretlerin en yaygını, İsa Mesih ve annesi Meryem'ın suretleriydi. Zamanla resim ve heykellerin temsil ettikleri kişilerin manevî gücüne sahip olduğu ve onların ruhlarını içlerinde taşıdıkları inancı yaygınlık kazanmıştır. Bunların mucizelerinden sık sık bahsedilir, bu suretlere özel ibâdetler, dualar yapılır, kurbanlar sunulur: Bu sûretler çiçek ve mumlarla süslenir. Özellikle **komünyon âyininde Mesihin kanı** olarak kabul edilen ekmek büyük hürmet görür. Ulûhiyetin, o ekmek ve şarap içine hulûl ettiğine inanılır.

Yahudilerin Mesih devriyle ilgili tasvirleri son devirlerde yapılmaya başlanmıştır. Bunlar da genellikle Mesih devrinin üç kutsal hayvanı sayılan efsanevî balık (leviatha), efsanevî boğa (behemoth) ve efsanevî kuşun (ziz) çeşitli kompozisyonlarıdır.

<u>Yukarıda incelediğimiz çeşitli dinlerdeki sembol nesnelerle ilgili tasavvurları özetlersek:</u>

- Mehdilere hizmet eden alet ve eşyalar,
- Mehdileri temsil eden resim, heykel ve işaretler kutsal sayılırlar.

KUTSAL SAYILAR

Sayıların bir kutsiyet ve değere sahip olduğu inancı çok eski devirlere dayanmakta, bu inancın kökleri Sümerliler ve Babillilere kadar inmektedir. Sayıların, ezelden beri rivayet edilen şeyler arasında Tanrı'dan sudûr ettiğine inanılır. Bu sayı mistiği ve sembolleri Hint, İran ve Yunan kültürlerine da tesir etmiştir. Bütün dînî sahalarda görüldüğü gibi, mehdi tasavvurlarıyla sayılar arasında da özel ilişkiler kurulmuştur.

Sayıların zirvesinde ***bir*** rakamı bulunmaktadır. Bu aslında ezeli ***Birin*** (Vahdaniyetin), ***Ulûhiyet'in*** sembolüdür.

<u>***Bir*** ve ***onlu*** katları:</u> Budistlerce Maytreya'ın aydınlanma ağacı Nagapuspa 1 mil yüksekliğinde olacaktır. Zamanın hükümdarının 1000 oğlu olacaktır. Ketumati şehrini süsleyecek mücevher sütun 1000 ayak yüksekliğinde olacak ve şehir kalesinin 1000 burcu bulunacaktır. Devrin hükümdarı Maytreya'ya bir konak hediye edecek, bunun 1000 mücevherden perdesi, mücevherden çatısı, 1000 mücevherden çanları, 1000 mücevherden bayrakları, 1000 mücevherden kapları, 1000 mücevherden eşyaları bulunacaktır. Mecusilere ve Hristiyanlara göre mesih devri 1000 sene sürecektir. Budistlerce mehdi devrinin saadetinden coşan tanrılar 100.000 musiki aletiyle göklerde nağmeler çalacak, Cambudvipa ülkesinin neşesine neşe katacaktır. Maytreya Mahakaşyapa'yı ziyaretinde gördükleri mucizeler üzerine 100.000 kötü insan hidayete ulaşacaktır. Cambudvipa ülkesi enine ve boyuna 100.000 mil genişliğinde olacak ve ülkede çeşit çiçek ve şifalı sular bulunacaktır.

<u>***İki*** ve ***onlu*** katları:</u> Kalki'nin iki karısı olacaktır. Bazı hadislere göre mehdi 2 yıl saltanat sürecektir. Maytreya'nın omuz genişliği 20 ayak olacaktır. Bazı Yahudilerce Mesih devri 2000 yıl sürecektir.

<u>***Üc*** ve ***onlu*** katları:</u> Hristiyanlarca Mesih üçgen şeklinde tasavvur edilen ulûhiyetin bir köşesidir. Bazı rivayetlere göre Mehdi devri 3 yıl sürecektir.

<u>***Dört*** ve ***onlu*** katları:</u> Kalki'nin oğlu olacaktır. Maytreya zamanında 4 büyük hükümdar bulunacak ve dünyanın 4 tarafına hâkim olacaklardır. Bazı Yahudi ve Hristiyanlara göre Mesih devri 40 sene sürecektir. Bazı İslâm rivayetlerine göre de Mehdi devri 40 sene sürecektir. Bazı Yahudilerce Mesih devri 400 sene sürecektir.

<u>***Bes*** ve ***onlu*** katları:</u> Mehdi'nin saltanatı bazı rivayetlerce 5 sene sürecektir. Rivayetlerden birine göre Maytreya'nın aydınlanma ağacı 50 mil yüksekliğinde olacaktır. Ağacın eni 500 ayak olacaktır.

Maytreya devrinde kızlar 500 yaşında evlenme çağma gireceklerdir***.*** Yahudilerce Mesih 5000 senesinde dünyaya gelecektir.

<u>***Altı*** ve ***onlu*** katları:</u> Bir rivayete göre Mehdi 60 sene veya 60 ay veya 60 gün saltanat sürecektir. Bazı rivayetlere göre Maytreya 60.000 sene yaşayacak ve öğretisi kendisinden 60.000 sene sonra daha etkisini sürdürecektir.

<u>***Yedi*** ve ***onlu*** katları:</u> Maytreya'nın haberini işiten komşu ülke kralı Mahasena 7 gün ve 7 gece hareketsiz ve mutlak sükûnet ve vecd içinde kalacaktır. Mesih'in gelmesi yaklaştığında alâmetleri 7 sene önceden görülecek ve kendisi yılda gelecektir. Saltanatı bir rivâyete göre 7 veya 70 hafta sürecektir. Müslümanlarca da mehdinin saltanatı 7 sene veya 70 sene sürecektir.

Sekiz ve ***onlu*** katları: Bazı rivayetlere göre mehdinin saltanat süresi 8 yıl olacaktır. Maytreya'nın hocası Brahmayus'un 8.000 talebesi, Maytreya'nın 80.000 talebesi olacaktır. Zamanın hükümdarı 80.000 kale kumandanıyla, karısı da 80.000 kadının refakatiyle Maytreya'ya mürit olacaklar ve inzivaya çekileceklerdir. Maytreya devrinde insanlar 80.000 sene yaşayacaklardır. Yukarıdaki 80.000 rakamlı rivayetlerin varyantları ise 84.000 dir.

Dokuz: Mehdinin saltanat süresi bazı rivayetlere göre 9 senedir.

Oniki: Maytreya'nın yüzünün uzunluğu 12 ayaktır. Ketumati şehrinin uzunluğu da 12 mildir. Caddelerinin genişliği 12 arşın olacaktır. İsa Mesihin havarilerinin sayısı 12 dir. Şia'ya göre Mehdi 12. İmamdır.

Otuziki: Maytreya'nın kutsal işaretlerinin sayısı 32 dir.

Yukarıda incelediğimiz kutsal sayılarla ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek;

Genellikle 7, 40 ve 1000 sayılarının mehdilerle ilgili kutsal değerler olduğunu söyleyebiliriz. Bu sayılar ve yukarda zikrettiğimiz sayıların büyük bir kısmı, dinlerde daha önce de mevcut olan kutsal sayılardır. Çokluk ifade eden kavramlardır. Bunlar mehdilerle ilgili tasavvurlarla da birleştirilerek kutsiyetleri bir kat daha artırılırken, mehdilere de kendilerinde mevcut kutsiyetten bahsetmiş olmaktadırlar.

SONUÇ

Araştırmamız, konu ile ilgili geniş bir literatürün bir özeti olarak görülmemelidir. Biz bu araştırmamızda mehdi tasavvur ve inancının dünya dinlerinin ortak bir malı, ortak bir objesi olduğunu, temel yapı ve elementlerinin birbirine benzediğini tespit edip ortak yönlerini gösterdik. Yorumsuz bilgi muhtevası şeklinde sunduğumuz konuların yorumunu okuyucularımıza bıraktık. Yorumsuz tasvirlerimizi sürdürürsek:

1. Ahir zamanda geleceği ümit edilen kurtarıcı tasavvuru, Şintoizm dışındaki zamanımızın bütün dinlerinde mevcut olduğu gibi, Eski Mısır ve Eski Amerika dinleri gibi eski politeist (Çok tanrılı) kültürlerde de mevcuttur.

Şintoizmde bulunmamasının sebebi muhtemelen, Japon İmparatoruna, Tanrı oğlu olarak, Tanrı'nın yeryüzündeki çağdaş ve mevcut temsilcisi olarak inanılmasından ileri gelebilir. Çünkü bir Şinto mümini İmparatorun her hareketinin iyi olduğuna inanmak ve ondan kalben memnun olmak zorundadır. Karşı düşüncelerde bulunmak Tanrı'ya isyan olarak kabul edilir. İlâhî bir varlığın yeryüzünde mevcut olması bir diğerinin gelmesine ihtiyaç bırakmamış ve böylece istikbâle yönelik bir kurtarıcının geleceği ümidinin doğmasını psikolojik olarak önlemiş olabilir. [5]

Bazı istisnalar dışında mehdi inancının bütün dinlerde bulunuşu, bu tasavvurun Tanrı inancı gibi, dinlerin müşterek objesi, müşterek fenomeni olduğunu göstermektedir. Bu müşterek fenomenin yapısı ve elementleri ana hatları ile bütün dinlerde birbirine benzemekle beraber teferruat ve ölçülerde her dinin kendi özelliğini taşımaktadır.

2. Mehdiler, âhir zamanda dünyaya gelecek, insanları hidayet ve kurtuluş yoluna yöneltecek, müstakbel ve son kurtarıcı olacaklardır.

Tenasüh inancının kabul edilmediği Çin dinleri, Zerdüştîlik, Yahudilik ve Sünnî İslâmiyete göre, müstakbel mehdiler henüz dünyaya gelmemişlerdir. Diğerlerine göre ise müstakbel mehdiler daha önce dünyada yaşamış kült kahramanlarıdırlar. Geçici olarak dünyadan ayrılmışlar, görevlerini tamamlamak için âhir zamanda tekrar geri geleceklerdir.

3. Budizm, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâmiyette mehdi kavramım ifâde eden Maytreya, Mesih, Mehdi gibi kelimelerin baş harflerindeki benzerlik bir tesadüf olmalıdır. Kelimelerin birbirleriyle etimolojik ilişkileri görülmemektedir. Bu husus mehdi tasavvurunun, her dinin kendi içinde ve kendi şartlarına göre doğup geliştiğinin bir işareti olabilir.

4. Mehdiler, genellikle mensup oldukları dinin kurucusunun veya büyük bir önderinin soyundan gelirler. Kutsal bir şahıs için yine kutsallığına ve yüksek soyluluğuna inanılan bir âile lâyık görülür.

5. Mehdilerin doğumları dünyevî ve semavî olağanüstülükler gösterir. İnsanlar tarihte sevdikleri ve kutsiyetine inandıkları bütün şahısların doğumları hakkında mucizeler tasavvur ettikleri gibi,

[5] Japonların mehdi beklentisinin olmaması onların mecburen çalışkan olmaya sevk etmektedir.

mehdilerin doğumları hakkında da olağanüstü olaylar tasavvur etmişlerdir; bu husus her dînin kendi özelliğini taşır. Bu olağanüstülüklerde din kurucusuyla ilgili efsaneler etkendir.

6. Daha önce dünyada yaşadığına ve âhir zamanda geri döneceğine inanılan tarihi mehdiler, genellikle babasız olarak hâmile kalan bâkire kızlardan doğarlar.

7. Normal insanlara nazaran üstün kabiliyetlere sahiptirler.

8. Yahudilik ve İslâmiyet gibi monoteist dinler dışındaki dinlerde mevcut olan mehdiler İlâhî bir cevhere sahiptirler.

Yahudi ve İslâm dinlerinin mehdilerini normal birer insan olarak tasavvur etmeleri, her iki dînin temelini teşkil eden Tanrının mutlak birliği prensibine zıt düşmemek için olmalıdır.

9. Mehdiler zamanlarının bütün ilim ve sanatlarını bilirler.

10. Mehdiler hata ve günah işlemezler. Onları semavî varlıklar her türlü yanılmadan korurlar.

11. Zor durumlara düştükleri zaman kendilerine Tanrı'nın yardımı ulaşır.

Mehdilerin İlâhî cevhere sahip olduğuna inanılan dinlerce bazan mehdilerine zaafıyet isnat etmeleri, mehdilerini yaratıcı Tanrı'nın dışında tasavvur etmelerinden kaynaklanmış olmalıdır.

12. Mehdiler, vazifelerine, Tanrının veya semavî bir varlığın uyarı ve davetiyle başlarlar.

Mehdiler, dünyaya insan suretinde gelecekleri için, kendilerinin mehdilikle görevli olduklarını kendi kendilerine anlayamamaktadırlar. Bu vazife için olgunlaştıkları zaman Tanrı veya semavî varlıklar veya üstatları tarafından uyarılarak vazifeye çağrılacaklardır.

13. Mehdiler, tabiî ve sosyal felâketlerin zirveye ulaştığı, kötülüklerin dünyayı çepeçevre sardığı bir zamanda dünyaya gelerek bütün kötülüklere son vereceklerdir.

Dilimizdeki ***"kul bunalmayınca Hızır erişmez***" tâbiri, her sıkıntının arkasından bir ferahlığın geleceği ümidini ifade eden en güzel sözlerden biridir. Sıkıntı ve güçlüklerin çekilmez bir devreye girdiği zamanlarda İlâhî yardımların insanlara ulaşacağı, sıkıntıların son bulacağı inancının bütün dinlerde olduğu ve insanlara yaşama sevinci ve ümit verdiği görülmektedir.

Tabiî hadiselerin sosyal hayata paralelliği tasavvuru ise Tanrı'nın rahmet ve gazabının da insanların dînî ve dünyevî davranışlarına bağlı olduğu inancından kaynaklanmış olabilir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a isyan eden ve Allah Teâlâ'nın öfkesini kazanan milletlerin tabiî felâketlerle nasıl cezalandırıldığına, Allah'a itaat edip rızasını kazananların da nasıl mükâfatlandırıldığına dair pek çok misaller görmekteyiz. Bu sebeple, sosyal bozuklukları tabiî felâketlerin takip edeceği inanışında olduğu gibi, mehdinin kuracağı ideal sosyal ve dînî hayatın meyvelerinin de ideal bir tabiat olacağı tasavvuru doğmuş olabilir.

14. Mehdilerin dünyaya gelmesi yaklaştığında olağanüstü tabiî hadiseler görülecek ve bu hadiseler mehdilerin gelmekte olduğunu müjdeleyecektir.

15. Mehdi devrinde gökten rahmet yağar, yerden bereket fışkırır. Dünya cennet bahçelerine döner.

Genellikle, dinlerde görülen ortak bir inanca göre, ilk insanın veya onun neslinin günahlarından dolayı tabiatın düzeni bozulmuştur. İlk zamanların bereketi dünyadan kaybolmuş, yağmurlar azalmış, pek çok nehirler ve göller kurumuş, verim azalmış, dünyada çöller meydana gelmiştir. Mehdinin insanları tekrar doğru yola sevk etmesi, küfrü kaldırıp adaleti hâkim kılması, kapanan rahmet kapılarının tekrar açılmasına sebep olacaktır. Dünya yeniden cennet bahçelerine dönecektir. Dünyadan çöller kaybolacak, yerlerini ormanlar ve meyve bahçeleri alacaktır. Dünyanın kısırlığı ortadan kalkacaktır.

16. Mehdilere canlı cansız bütün varlıklar itaat edeceklerdir.

Bazı dinlerdeki bir inanca göre ilk insan veya neslinin günahıyla canlı ve cansız varlıkların tabiatı değişmiş, hayvanlar insanlara itaat etmez olmuşlardır. Aslan parçalamaya, yılan sokmaya başlamıştır. Mehdinin dünyada sulh ve adaleti hâkim kılmasıyla tabiatın eski düzeni geri gelecek, taş ve demirin yaralayıcı ve öldürücü gücü kaybolacak, hayvanların vahşilikleri ortadan kalkacak, yılan ve akrep dahi kendileriyle oynayan çocuklara zarar vermeyecektir. Bütün varlıklar insanların hizmetinde olacaktır.

17. Mehdiler ülkelerini içte ve dışta mutlak sulh ve adalete kavuşturacaklardır. Ülkelerinin iç ve dış emniyetini sağlamaları, mehdilerin vazifelerinin başında gelmektedir. Bütün dinler özellikle bu konu üzerinde durmaktadır. Müstakbel mehdiler, daima ülkeyi dıştan rahatsız eden komşu milletlerle ve içte istenmeyen gruplarla savaştırılmaktadır. Meselâ Müslümanlar, mehdiyi, dışta Bizans'la, içte

Emevî saltanatının temsilcisi olan Süfyani ile savaştırırlar ki, bu husus mehdi tasavvurunun doğuş ve gelişmesindeki siyasî sebeplere kuvvetle ışık tutmakta ve devrin siyasî akımlarının etkisini dile getirmektedir.

18. Mehdilerin hâkimiyetlerinin bir dünya hâkimiyeti olacağı daima ifade edilirse de, tasavvur edilen siyasî olaylar o dînin yayılma sahaları dışına çıkmaz. Mehdiler, genellikle anılan dinin komşu ülkeleriyle ve dindarların içte memnun olmadıkları gruplarla savaştırılırlar. Eski devirlerin bilinen uzak ülkelerinden dahi söz edilmez. Bu hususlar evrensel bilgiden çok, mahalli şartları ve etkenleri hatıra getirmektedir.

19. Mehdiler, ülkelerinde adaleti ve sulhu hâkim kılarlar. Sefaleti, hastalıkları önlerler. Mensup oldukları dînin inanç ve ibadetlerini, şer'î kanunlarını ülkelerine yerleştirirler.

Mehdilerden gerçekleştirilmesi beklenen bu arzu ve ümitlerden anlaşıldığına göre, tasavvurun çıkış ve gelişme devirlerinde ilgili ülkeler siyasî karışıklıklar, sefalet ve hastalıklar içinde olmalıdırlar. Dînî inanç ve ibadetler zayıflamış olmalıdır. Mehdi tasavvuru genellikle savaşların, yabancı baskı ve hâkimiyetlerin mevcut olduğu, ekonomik bozuklukların hüküm sürdüğü devirlere isabet etmektedir. Bunun tipik örneklerini zamanımızdaki **Messianizm** hareketlerinde görmekteyiz. Özellikle Avrupa sömürgelerinde yerlileri çepeçevre kuşatan adaletsizlikler, ekonomik bozukluklar, hastalıklar, yabancı din ve kültürlerin istilâsı, yerlileri kurtuluş yollarını aramaya sevk etmiş ve pek çok Messianizm hareketini doğurmuştur.

20. Mehdiler dünyaya gelmeden önce, öncüleri gelerek mehdilerin faaliyetleri için uygun ortamı hazırlayacaklardır.

Bu tasavvurun da köklerinin siyasî olaylar ve gayeler içinde bulunduğunu, ona uygun ortamı hazırlamakla görevli olduğunu iddia ederek siyasî kazançlar sağlamaya çalışan pek çok kişi ve grupların olduğu tarihte sıkça görülmektedir. Rivayetlerin ardında daima belirli şahıs ve akımların varlığı hissedilmektedir.

21. Mehdilerin muhalifleri ve düşmanları olacağı gibi, dost ve yardımcıları da bulunacaktır. Bunlar mehdilerin çeşitli faaliyetlerinde görev alarak onların başarılarına yardımcı olacaklardır.

Bu tasavvurun da köklerinin siyasî sebeplere dayandığı şüphesizdir. Bunun en güzel misallerinden birini İslâm Tarihinde Muhtaru's-Sakafî'de görmekteyiz. Muhtar, kendisini Mehdi Muhammed Hanefiye'nin yardımcısı ilân ederek, Muhammed Hanefî adına halifeliği ele geçirme yollarını aramıştır.

22. Mehdi sonrası devir de, mehdi öncesi devir gibi kötülük ve felâketlerle dolacak, nihayet dünya kıyametle son bulacaktır.

Her gündüzü bir gecenin takip edeceği gibi, her rahmet devrini de bir felâket devrinin takip edeceği tasavvuru bütün dinlerde mevcuttur. Bir cennet hayatıyla mukayese edilebilecek mehdi devrini de aynı şiddetteki karanlık bir devrin takip edeceği tasavvuru, yukarıdaki prensibin neticesi olmalıdır.

23, Mehdilerle ilgili nesne ve sayılar kutsaldırlar. Mehdilerle ilişkileri kurulan nesne ve sayıların genellikle ait oldukları dinlerce daha önce de kutsal sayıldıkları görülür. Bu kutsal nesne ve sayılarla mehdiler arasında ilişkiler kurulurken mehdilere nesne ve sayıların kutsiyeti kazandırılmak istenmiş olabilir. Buna mukabil nesne ve sayıların da mehdilerle ilişkilerinden dolayı mevcut kutsiyetleri artmış veya yeni kutsiyetler kazanmış olabilirler.

İSLÂM'DAKİ MEHDİ TASAVVURU ÜZERİNE

Bütün bu bilgilerden sonra, mehdilik anlayışının İslâmî bir yorumunun yapılması gerektiği kanaatini taşımaktayız. Bir Dinler Tarihçisi olmakla beraber aynı zamanda bir ilâhiyatçı olduğumuzdan bu anlayışın herkesin anlayabileceği dille bir değerlendirmesini sunmak istiyoruz. Çeşitli dinlerdeki mehdilik anlayışları çok değişik unsurlar taşıdığından muhtelif ilim dallarının yorumlarım zaruri kılmaktadır. Bu gerçeği ifade ettikten sonra aşağıdaki hususları söz konusu edebiliriz:

İslâm dünyasında konunun ortaya çıkması, peygamber sonrası yönetimi ele alan halifelerden Hz. Osman ve Hz. Ali radiyallâhü anhüma devirlerini tâkip eden siyasî, sosyal kargaşalara rastlamaktadır. Daha önce çeşitli dinlere mensup Mehdi-Mesih tasavvurlarıyla Müslüman olan yeni din mensupları, kargaşaların sıkıntısında eski bilgilerini yeni dinin ışığında yorumlamaya başlamışlar, sosyal sarsıntılarla ümitleri kırılan cemaatlarına manevî güç ve ümit vermek için, iyi niyetle Hz. Muhammed

(sallallâhü aleyhi ve sellem) adına **hadisler dahi uydurmaktan kendilerini alamamışlardır.**

Bazıları, Kur'an'da Mesih veya Mehdi gelecek diye bir bilgi olmadığı halde, hadis rivayeti şeklinde eski tasavvurlarını İslam kültürüne katmışlardır. Hâlbuki Kur'an, İslam öncesi çeşitli dinlerde ahir zamanda beklenen hidayet önderinin geldiğini ve O zatın Hz. Muhammed olduğu gerçeğine

"Kendilerine Kitab verdiklerimiz, onu, (Muhammed'i) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar, ama yine de onlardan bir grup, bile bile gerçeği gizlerler. "(Bakara, 146)

"Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil 'de yazılı buldukları O Elçi'ye, o ümmi Peygamber'e uyarlar. O (Peygamber) ki, kendilerine iyiliği emreder, kendilerini kötülükten men eder, onlara güzel şeyleri helâl, çirkin şeyleri haram kılan üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. O 'na inanan, destekleyerek O 'na saygı gösteren, O'na yardım eden ve O'nunla beraber indirilen nûra uyanlar, işte felaha erenler onlardır"(Araf, 157),

âyetleriyle ışık tutmasına rağmen, mehdi tasavvurlarında gördüğümüz ve kendilerinin bekledikleri tabii ve sosyal olağanüstülükleri bulamadıkları için, yeni Mehdi veya Mesihler aramaya başlamışlardır. Hâlbuki ahir zamanda gelecek, tebliği Kıyamet'e kadar geçerli olacak zâtın Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem olduğu bilinmesine rağmen, hayallerindeki olağanüstülükleri yaşatacak müstakbel bir kurtarıcı beklentilerini muhafaza etmişlerdir. Kur'an'a aykırı da olsa, İslâm'la sentezleyerek eski inançlarını değişik isimlerde sürdürmeye devam etmişlerdir.

KUR'AN'A GÖRE AHİR ZAMANDA BEKLENEN MESİH VEYA MEHDİ GELMİŞTİR, İSMİ DE HZ. MUHAMMED (sallallâhü aleyhi ve sellem)'DİR.

Kaynakça

Prof. Dr. Ekrem SARIKÇIOĞLU, Dinlerde Mehdi Tasavvurları [Kitap]. - Sidre Yay-Samsun, 1997.